

REVISTĂ
A UNIUNII
SCRIITORILOR
DIN REPUBLICA
SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

LUCEAFĂRUL

ANUL XII
Nr. 9 (357)
Simbătă,
1 martie 1969
8 pagini — 1 leu

Responsa- bilități cetățenești

Trăim de ceva timp un viu moment politic. Gazetele relatează despre întâlnirile alegătorilor cu viitorii lor reprezentanți în Marea Adunare Națională. Este fără îndoială un moment important și tonul cuvintelor care se spun cu această ocazie o subliniază.

Scriitorii nu sînt și nu pot fi absenți de la această manifestare a drepturilor și responsabilităților cetățenești, fie în calitate de alegători, fie în calitate de candidați. Ei participă alături de marea masă a oamenilor muncii de pe întreg cuprinsul țării la acest eveniment de care depind realizări viitoare. Nimeni nu poate ocoli această datorie cetățenească, nici cel ce votează, nici cel ales prin vot. Între alegător și ales există o determinare asupra căreia s-a insistat mult. Alegătorul își alege reprezentantul și faptul implică o intimă responsabilitate. Alesul este mesagerul unei opinii colective, pe care are datoria s-o reprezinte.

Este un bun prilej să reflectăm asupra raporturilor scriitorului cu politica, în prelungirea însemnătății evenimentelor pe care le trăim. Documentele de partid ne atrag atenția asupra acestui lucru. Fermitatea de atitudine a Partidului Comunist Român în probleme atât interne cât și externe a fost reafirmată în nenumărate rânduri și ea se poate verifica de fapt Cuvîntarea secretarului general al Partidului Comunist Român, Nicolae Ceaușescu, ținută ieri, vineri, ascultată cu cel mai mare interes cetățenească, a reafirmat consecvența și fermitatea politicii țării noastre socialiste, umanismul ei, locul deosebit pe care-l ocupă azi în lume patria noastră prin demnitatea și rațiunea înaltă a politicii Partidului nostru.

Alesii unui popor au o responsabilitate istorică. Scriitorii sînt și ei chemați să participe la această responsabilitate. Numele lui Zaharia Stancu, Geo Bogza sau Eugen Jebeleanu, pentru a nu alege decât pe cei mai iluștrii dintre scriitori au fost citate în dreptul unor circumscipții cu alegătorii cărora acești veterani ai mesei de scris au făcut schimburi de cuvinte care obligă atât de mult. Deci scriitorii fac politică și faptul nu mai trebuie subliniat. Fiind cetățeni unui stat socialist trebuie să insistăm asupra caracterelor acestei politici. Ca mesager în artă al oamenilor, scriitorul nu se poate izola de oameni și își duce în climatul vieții socialiste gestul pînă la capăt.

Trăim un moment în care omul, orice om, și deci și scriitorul nu poate fi decât un zoon politikon. Ori, ce retragere din fața responsabilităților sociale este o falsă retragere. Omul nu poate abdica de la condiția sa politică și deci nici scriitorul, fiind și el tot om. Ceea ce-i mai rămîne de făcut este să mediteze asupra calității participării sale la progresul social. Lipsa spiritului de discernămint este păgubitoare și nu vom putea niciodată deplînge îndeajuns naufragiul politic al unor scriitori ca Octavian Goga sau Liviu Rebreanu.

S-a vorbit mult despre politică și literatură, dar mai puțin despre scriitor și politică. O scriere este politică prin chiar simplul fapt că există, pentru că orice scriere implică o atitudine de sorginte socială cu corespondențe în plan politic. Făcîndu-se deosebire între literatură și politică se atrage de fapt atenția asupra inutilității pavoazării cu lozinci a unui produs literar care ar fi avut ori-cum o tendință. „Nu există artă pentru artă” exclama, gîndind materialist-dialectic, G. Ibrăileanu. „Orice artă e tendențioasă” conchidea criticul.

Deviza „artă pentru artă” a purtat după sine și deviza izolării artistului. Teoria „turnului de fildeș” este însă o teorie la fel de eronată ca aceea despre „artă pentru artă”. Dacă literatura poate avea rezervele sale față de transportul unei ideologii neasimilate, neprelucrate, în textul literar, scriitorul nu poate abdica de la condiția sa de trăitor în cetate. Prezența lui în treburile publice este o prezență firească și, deci, necesară. Poza „detașării” a „neamestecului” nu poate fi decât un trist cabotinaj. În vremurile de azi scriitorul nu poate trăi fără a fi dublat de un intelectual, de un om de concepție. Incompatibilitatea sa cu politica încetează din momentul în care este în stare să opteze în virtutea unor criterii ferme. De aceea prezența sa în sfatul țării nu e numai firească ci necesară.

Nu poate decât să ne bucare că pe listele de alegători figurează, alături de însemnați oameni politici, de specialiști în diverse domenii, de muncitori și de țărani, numele unor scriitori ca Zaharia Stancu, Geo Bogza, Eugen Jebeleanu ...

Ca și ale altor artiști.

EUGEN DRAGUȚESCU — „DANS POPULAR”

Insemnări de atelier

An de excepție

A fost un an literar de excepție. Au arătat-o vitrinele, revistele, cititorii. Febrilitatea discuțiilor în jurul volumelor candidate la premii nu s-a lăsat mai prejos. Un an literar cum n-au fost multe. Cred că se va mai vorbi despre el. Ceea ce a fost pînă acum, a fost doar începutul.

Cărțile bune de proză erau înainte o raritate. De aceea și aveau un succes deosebit, adesea poate regretabil pentru autorii lor. Astăzi nivelul general al prozei a crescut. Unei cărți nu-i mai ajunge doar să fie scrisă bine pentru a atrage atenția asupra ei. Judec totul ca un om care scrie și el proză. Și care se află încă la început.

Nu pot să omit pe cei tineri, pe colegii mei de debut, pe așa numiții „prozatori la a doua carte”. Cum vor mai fi numiți cînd o vor scrie pe a treia, pe a patra? Și lor li se datorează, printre alții, această creștere de plafon valoric. Poate lor mai mult decît altora. I menționez în mod special, cu un partii pris de promoție.

Reperele sînt acum altele. Exigența a crescut. Singuri acasă, în fața mesei de scris ne mișcam după exigențele noastre interioare. Acestora li se adaugă acum, într-un mod pronunțat altele noi. Emulația pe care o trăim e fericită pentru proză. Cred că talentul e numai prima condiție, totul e să-l poți stăpîni. Talentul se supune, nu se cultivă.

Cred în apariția unor proze deosebite. Va fi primul rezultat de necontestat al acestei emulații. Trebuie, desigur, și multă îndrăzneală. Și o mai atentă examinare a cititorului. Nu ignor critica, dar nu scriu, în primul rînd, pentru ea. Dacă ceea ce scriu n-a plăcut unui critic dar a avut un efect care să mă satisfacă asupra unui ascultător apropiat, cred că mă aflu pe drumul cel bun. Desigur că-mi aleg acești cititori după cum și ei mă aleg pe mine.

Se scrie din ce în ce mai diferențiat și fiecare scriitor care ține să nu-și anuleze personalitatea are cercul său de cititori. Să nu uităm asta: satisfacțiile noastre de autori sînt date de satisfacțiile lectorilor. Cititorul odată cîștigat rămîne un devotat care nu poate fi decît respectat.

Premiile literare n-au făcut decît, credem, să consfințească emulația literară, nivelul general al literaturii de azi. Nu ne este indiferent cine ia un premiu și nu ne displace să auzim că l-a luat Gabriela Melinescu sau Leonid Dimov sau Constantin Ţoiu. Dar avem o undă de tristețe pentru **Laus Ptolemaei...** Și nedumerire.

Știm. Juriile n-au fost în fața unei sarcini modeste. De altfel e pentru prima dată cînd premiile se atribuie prin juriu. Probabil nu e foarte ușor. Sînt dificultăți inerente. Un an literar atât de divers și bogat nu-i o problemă simplă.

Ba va fi chiar din ce în ce mai grea. Sînt semne că anul literar care vine va însemna mai mult decît anul acesta. Cel puțin așa ne place să credem.

INEDIT

mărăcine

Te-ai chinuit atîta mărăcine,
Să scoți o floare și din tine.

Te-am așteptat un an, doi ani, cinci ani
Și te-am ferit de sapă și casma
Întru-nflorirea ta.

Toți oamenii spuneau să-l dăm afară.
Și am lăsat vară după vară.

M-ai răsplătit de lungă așteptare
Dîndu-mi cea mai frumoasă floare.

Tudor ARGHEZI

5 martie 1958

CRONICA LITERARĂ

Julian neacșu INSUL

mihai pelin INADERENȚA

Debutul lui Julian Neacșu, *Iarna cind e soare*, a nădărmărit intrucă prin a-bordarea unei tehnici narative neobișnuite, nu numai în raport cu alte volume de proză, simultane, ci chiar unorii cu cuprinsul său. Ceea ce a atras atenția a fost maniera și mai puțin ceea ce nu-mim temă, căci povestirile sale acordau, ca și ale altor debutanți, un loc impor-tant copilăriei. *Insul*, cel de-al doilea vo-lum de proză al lui Julian Neacșu, nu re-nunță la aceeași tehnică literară care a captat atenția în cazul primului volum. Evoluția oricărei debut este aștepta-tă cu interes, cu atât mai mult, cu cât prin adoptarea unor tehnici literare, il-lustrate de cărți de circulație și notorietate europeană, autorii își impun, în același timp, exigențele acestor cărți, ale acestor autori.

Nu s-a contestat talentul debutantului și nici dreptul lui în alegerea temelor și tratamentului lor. Dar interesul pentru evoluția colorate volume a rămas trează. Va confirma al doilea volum o ră-mânere la aceeași mijloc sau cartea de debut a fost o simplă demonstrație al că-rei scop era să conteste o proză mai pu-țin compusă?

Debutul lui Julian Neacșu, ca și altele, s-au așezat sub semnul unui refuz și al unei demonstrații. Se refuza proza domi-nată de rețete și teză, care era în același timp și păstrătoarea unor primitive ti-pare epice. Răspunsul față de această proză a fost o alta care repudia rețeta și elementaritatea narativă, apelând la cele mai moderne mijloace ale prozei. Unii exces i s-a răspuns cu altul și li-teratura celui de-al doilea exces a început să prolifereze la fel de mult ca și cea dintâi. Replica însă care a arătat săna-tatea celui organism care este literatura română în stare să ofere propriului său exces o negare la fel de puternică în extremitatea la care se așezase.

Important e însă de a pune de acord aceste cuceriri ale modurilor narative moderne cu o substanță care să le justi-fice. Sub semnul acestui moment de sin-teză stă proza de față. *Romanele lui Fănuș Neagu și Nicolae Breban* sint un prim răspuns. Nu cel definitiv, ci sperăm, abia începutul. Între romane ca *Otel și piine* și *Barăgan* de o parte, scrieri ca *Iarna, cind e soare* și *Reînțoarcerea posibi-lă*, de alta și *Ingerul a strigat sau Animale bolnave* este o interdependen-ță ale cărei fire sint mai puțin vizibile, dar care nu poate fi negată. Întrebarea este dacă cei ce au început să scrie prin riscata ne-gație extremă vor reuși să dea și o alt-fel de literatură, mai puțin demonstrativă. În mod firesc astfel de compoziții nu pot consuma un talent sau o vocație, cu con-diția ca acceptarea poziției negatoare să fie doar mijlocul și nu scopul, un popas în drumul către o literatură adevărată, care nu voiește să rămână la exerciții.

În *Insul* lui Julian Neacșu gestul nu este făcut pînă la capăt. Fronda literară din *Iarna, cind e soare* mai e prezentă încă în abuzul de sincope și elipse a na-rațiunii, care, adeseori, fac pagina neobi-tabilă. *Insul*, ca și *Coborînd a lui Paul Georgescu sau Martorii de Mircea Cioba-nu* suferă de o afectare care împinge tex-tul spre ilizibil. Cînd exagerarea nu e împinsă prea departe se pot lua în dis-cuție pagini de proză care arată că spe-ranțele puse în fostul debutat n-au fost zadarnice. *Eu sint, tu esti, el este, Ore, Soarele, norocosul nostru prieten, Insul, Povestea cu broasca și Luca*, (acolo unde autorul renunță la jocul saraelilor), sint narațiuni care se organizează în jurul unui mesaj, încep a avea coerență arti-stică.

Personajul e un adolescent în nepu-țiță, derută și dezgust, incapabil de a înțelege și ordona universul din jur, de care se lasă dominat. Atitudinea e ne-voluntară, pasivă. Se pare că proza românească trăiește ciclul, și că în multe din actualele volume de proză se reia, la alt diapazon, vaietul învinșilor din literatura antebelică.

În orice caz în *Insul* ne aflăm mai

mult în fața unor sentimente, decît a unor idei. Filozofia existentă, gestul pro-gramatic lipsește și el. O astfel de proză e interesată deci de la marile tensiuni ale prozei. Ea nu poate concura decît alături de competitori cu același orizont.

Există o proză a situației de victimă și a abandonării și privită sub acest regim es-tetic *Insul* nu este un volum neglijabil. Supără însă nebulozitatea, lipsa dorinței clarificării, *Insul*, narațiunea nu aceeași ti-tlu, e interesantă ca proză a toamărilor, a succesiunilor inexplicabile de situații, to-ate urmărind un singur sentiment domi-nant. *Eu sint, tu esti, el este, e interesant* prin starea de spirit a unui tânăr căruia îi sint tăiate porțile de acces către cunoa-ștere. Personajul dă impresia unui ins cu evoluția stopată, o erisaldă din care n-a ieșit un fluture, ci a rămas doar o larvă. Existente larvare găsim și în *Ore, Soarele, norocosul nostru prieten*. Cel de sus li-psește. Un orizont apăsător în care eroii

La a doua carte, Mihai Pelin se arată un prozator mai format. *Redactorii și pianistii*, volumul de debut, a fost învinuit de volumul adepților formulelor prozei moderne. Povestirile erau voit eliptice, misterioase, mizind pe sugestie. *Inaderență* nu renunță la această tehnică literară, dar ceea ce este de remarcat este evidența încercă-re de a adapta aceste tehnici literare un fond de probleme omenești de mai adec-vat.

Mihai Pelin întinde că simpla adopți-une a unor mijloace literare nu este totu-și să densitatea prozei nu e dată de ele. Din această formulă de imprumut în-cercă să-și facă o formulă proprie. El nu-are, ca Julian Neacșu, intuiția plasticității cuvintelor. Propozițiile lui nu seduc cum seduce unorii la acesta. Prozatorul se arată a fi fascinat de ceva, care e din-coala de cuvinte, iar prozele lui sint o pro-misiune către acest ceva de dincolo.

centrice, din ce în ce mai mici, de punc-tul central al acțiunii, evitînd însă să în-anteze prea mult, pentru ca apoi să par-curgă drumul invers, depărtîndu-se în cercuri concentrice, din ce în ce mai largi de nexul povestirii. Finalul nu rămîne în această suspendare. Autorul ne dă cheia direct sau prin câteva tratative cerimonio-ase, explicative. Prin acest procedeu se asu-ră narațiunii suspans, tensiune etc. Există însă riscul ca după ce facem aceste tatonări concentrice să ne dăm seama apro-piindu-ne de punctul ax, că ocolul nu era alt decît necesar! În *Vara norocoasă a lu-pilor* narațiunea execută acești pași de dans sub bagheta povestitorului pentru a sfîrși în echivoc. Oricum, sub interesul promis. Dacă ar fi confruntat efortul nar-ativ cu pretextul care l-a declanșat, proza-torul ar fi putut evita disproporția.

Ceea ce salvează proza lui Mihai Pe-lin este că procedeele nu se exercită în gol, pentru efectul său politist. Spirala pe care naratorul se depărtază de punctul de plecare reprezintă detașarea de subiect, tensionarea narațiunii prin revelarea stru-cturilor sau planurilor ei mai abstracte. Chiar fixarea la titlu *Inaderență* indi-că refuzul autorului față de anecdotic. El nu ne spune ce s-a întimplat, cui, unde etc. Narațiunea lui nu se supune re-gulelor epicii liniare. El ne vorbește despre notiunea inaderenței ilustrată de un caz anume. Niciodată naratorul nu se lasă tirat de fascinația faptului brut. Extragerea de semnificații se realizează, în aceste noi planuri în jurul temei centrale. Pînă acum Mihai Pelin pare a fi singurul dintre pro-zatorii tineri care a înțeles, dincolo de aparențe, lecția marii proze americane, a-devăratul ei mecanism. De aceea regizorul primează în *Inaderență*, și credem că tot de aici provin și neglijențele în stratul lingvistic.

Cu toate acestea tehnica sa narativă, ne-deplin constituită, nu e lipsită de excese. Am observat deja disproporția dintre pretextul și vultele narațiunii. Alteori se pot indica excese în chiar aceste vulte, cu pasaje inutile, filozofii care e puteau lipsi. Extragerea de semnificații e împinsă foar-te departe și amenință să devină parazi-tară. Ea poate să depășească pretextul epic care poate deveni din această cauză fără importanță în contextul narațiunii. Povestitorul afectează a ști mai mult decît poate să știe și a spune mai mult decît poate să spună.

Inaderență, cea mai lungă narați-une din volum, justifică creditul pe care i-l acordăm lui Mihai Pelin. Nuvele începe abrupt, fără menajamente introductive, rap-id, pentru a schimba pe nesimțite ritmul. Tehnica întîzierii narațiunii în halte cu personaje episodice sau prelungiri latera-le, aparent fără legătură cu firul central, și unorii chiar fără legătură — întîzieri care nu e niciodată adevărată întîzieri, de natură să incomodeze pe lector, — este fo-losită cu virtuozitate. Cititorul, cointeresat-rea lui în desfășurarea narațiunii, e ceea ce are în vedere în primul rînd naratorul, deși impresia dată de *Redactorii și pianis-tii* a fost alta. În *Inaderență* Mihai Pelin se dovedește un regizor mai sigur de sine. El ține seama de suspiciunea unui cititor uzat de modalități narative anacronice și rela-tează cu „îndoiială” anumite situații, res-tabilind legături solide prin supozițiile sa-le. Rolul naratorului e substanțial și deci-siv în prozele lui Mihai Pelin. Calmul și seninătatea cu care își rostește narațiunea este cuceritor și indică, fără îndoială, o vocație de novelist sau romancier cu tim-bru particular.

Pînă acum, Mihai Pelin ne-a probat în-să numai înclinația și câteva reale dexte-rități. Rămîne ca gestulația sa de mare prozator să se realizeze într-o operă demnă de această gestulație.

M. UNGHEANU

Gravură de la sfîrșitul secolului XIII

breviar

MARIA-LUIZA CRISTESCU

„Dulce Brigitte”

Arîndu-se pe nonconcordan-ța dintre valoare și notorietate, dintre sansa de a te nîmeri ar-tist reprezentativ și harul ar-tist adevărat, „Dulce Brigitte” este un roman despre scriitor, literatură despre literatură. Si-tuația învîta la intelectualitate și este vădită preocuparea autoarei de a se plasa într-un plan superior al existenței scri-itoare. Abundă reflecțiile neîn-te-grate într-o viziune, dar evi-tînd în genere banalitatea prin-tr-o muanță personală ce se poate, cu atenție, depista, structura materiei nu face o tîr-nă din artificialul delibărat care-a generat-o, stilul e cenzură a spontanității.

Romanul e evident consecință a formulei anterior găsite și nu răbufnire și încheiere a unei experiențe de ne tăcut. Formula e interesantă și e cert că au-torea știe cum se poate scrie acum roman, că întuiește direc-țiile promițătoare. Iar adop-tarea lor se face cu adresă, cu încontestabilă siguranță și de-zinvoltură a gestului scriitori-cesc.

Dar pregnantă și ilustrativă pentru personalitatea autoarei este cartea nu în paginile eseti-cice, nu în procedeele estetice (dintre care unele, de pildă cuplul erou — eroină, de tipul *Leverkuhn-Zeitblom* trimis prea făcîs la obria lui Ives-că), nu în conjugarea voit bizară a unor modalități greu com-patibile (mixtiunea grotescu-lui, a oniricului), ci tocmai în porțiunile refractare la ceea ce par a fi punctele ambioase din programul scri-itoare. Debutul romanului, fragmentele autobiografice atri-buite poetului sugerează o altă față a autoarei, orientată spre narațiunea pronunțat subiectivă și observația psihologică. Probabil, că rețeta lui Mariel-Luiza Cristescu se situează nu la ca-pătul efortului de disciplinare și convertire intelectuală ci mult mai aproape și la îndemnă în acceptarea empirismului și a impulsivității. Și rețeta e de-așteptat, pentru că mai devreme sau mai tîrziu, eul autentic răzbat spre expresia adecvată, eliberată de presiunea din afară uniformizantă, și un astfel de eul autentic se întuiește și în proza Mariel Luiza Cristescu.

CRISTINA TACO

„Așezare de lucruri”

Melodia care străbate subte-ran aceste versuri de o tandră melancolie își are originea într-o căldă și resemnată înțele-gere a curgerii nesfîrșite a lu-crurilor cu o traiectorie ondu-lindu-se în jurul femeii, ea însăși roabă și stăpîină a ceea ce devin ineluctabile. Un antro-pomorism lent, fără fiip, cali-grafiat într-o lumină irizată, de parcă totu ar fi privit printre gene, și ascultat cu atenția cu care se ascultă o poveste sop-tită de o ființă dragă, îi per-mite Cristinei Tacoi să fie ea însăși de o inocență intimată cu lumea și, în același timp, să pară detașată de această lume în care se integrează pro-pria sa poveste. Deși materia nu lipsește din acest univers, dim-potrivă, ea înalțănu-se ca o coordonată primordială către sensibilitatea poetă, se observă numaidecît o tendință de a-i ignora foramele groase, apăsă-toare și a-și reține doar melo-dioasa trecere, plătirea nostal-gică într-o patetă impresionis-tă, Cristina Tacoi își este fidelă și, unitatea de semton se păstrează în toate paginile ace-stei Așezări de lucruri. Forța

Gh. DANILINA

Gravură din secolul XVI

suferă de un ciudat „spleen”, fără a găsi soluții salvatoare. Insignifianta, nimicul sint copieștoare.

Proza lui Julian Neacșu captează ef-teva coordonate interesante, dar nu stîm niciodată unde e sentimentul brut, unde e arta, unde e afectarea, unde e falsul. Pa-ginile sale de proză vădesc nu numai na-tivă vocație mematică, vizibilă în stralul expresiei imediat verbale, dar și un def-i-cit de năzută formativă față de materia de viață, care-l preocupă. Un efort de dia-ri-ficare este necesar în acest sens.

Prozatorul e dotat pentru registre pe care le folosește neconștient. Drepte și si-n-gure și drepte e de-a dreptul o bună proasă. Ea începe tradițional și logic. E conștient discursiv și exprimă la prima parte dezamăgirea adolescentului, robă de teori-și lozinci, pusă să se confrunte cu realită-țile. Bunic narațiunea face însă în planul altor mijloace. De la o proză cu o ide-ologie străvezie se sare în planul simbolic înțecat unde cele mai complicate proble-me se rezolvă ușor de către scriitor. Au-torul se lasă tirat de disponibilitatea sa expresivă. Registrele sale artistice glisează pe prea mult înșim, funcționînd mai puțin la resortul compoziției premeditate și programate. Prozatorul se lasă evident atras de diverse moduri de expresie. Epis-tolele ni-l arată tentat de maniera lui Ca-raliaie, dar acest talent expresiv are ne-voie de o direcționare mai fermă. Iulian Neacșu este un cert talent de prozator care n-a ieșit încă din neobișnutele autodenin-țări artistice.

Mihai Pelin este un mai bun regizor de si-tuații, aptitudine favorabilă prozei de mai mare întindere. Cele de față par a fi doar exerciții sau promisiuni ale acesteia. *Vă-canta mare* se parcurge cu sentimentul că e doar o introducere cu o năvelă de am-pliare din care n-am cunoscut decît o cap-tivă distribuție. O femeie intră brusc în viașa unei comunități izolate, turburînd raporturile existente. Prozatorul ne pre-gătește cadrul ca pentru o lungă istorisire. El știe să întîrzie narațiunea fără a plie-ti, să pornireze personaje episodice, creînd false piste atenției noastre dar fără a trîsa, căci caracterizarea figurărilor este decisivă în crearea atmosferei gene-rale. Introducîndu-ne în rețeaua de în-terogării a personajelor de început se de-gamășă zăvălul unei tensiuni viitoare. Narațiunea promite să se dezvolte într-un eveniment sfîșietor și revelator. *Văcanta mare* se pînșește însă înainte de declan-șarea celei mari tensiuni promise și re-gretul este al cititorului.

Ceea ce fixează atenția la Mihai Pelin este gestulația de mare prozator. Povestitorul are aerul că știe mai multe decît spune și că amină comunicarea esențială pentru momentul potrivit. Atitudinea sa este misterioasă și detașată. Planul e cel al semnatății izvorîtă din superioritatea omnișentă. Firul narațiunii pornește la întâmplare dintr-un punct oarecare, niciodată din centrul nervos al narațiunii, dar în directă relație sau analogie cu el. De aici narațiunea se apropie în cercuri con-

DESPRE ESTETICA LIMBII ROMÂNEȘTI

ARHIVA ARGHEZI

Unii croniciari literari l-au numit pe Arghezi „artizan al ver-bului”, alții „mester de cuvinte”, vînd astfel să definească truda scriitorului spre căutarea expresi-ilor potrivite unei idei în vers ori proză. El au drenat: Arghezi căuta cuvîntul necesar pînă ce îl potrivira intenției și nu-și dădea la poartă schimbări de ultimă ora, încheag după voia lui. Sîm; nenu-țitate paginile, chiar în spați care poartă schimbări de ultimă oră, demonstrînd îndelunga și exigenta lui căutare de sferuire. Cînd uita un cuvînt sau cînd îi trebuia un echivalent pe care nu-l găsea nici în dicționar, el făcea apel la Para-schiva: „Pucă, întreabă el cu zîmbă-căria care îl caracteriza, cum se zice la voi în Bucovina la...?” Păstrîndu-și acurata graiului străbun, ea-i dădea unul, două sau mai multe răspunsuri. „Vezi, Ba-rule, îmi spunea uneori, limba rî-mânească e mai exactă decît astă-laltă, zisă orășenească...”

Îl supăra mult pe Arghezi limba folosită în articolul de ziar pătrînsă și în exprimarea multor scriitori. „Se scrie cu prea multă econ-omie de cuvinte și cu expresii culese direct de pe stradă”. Voca-bularul gazetăresc este mult mic-sorât, în timp ce repetările de cu-

vinte vădesc o sărăcie de spirit. Abundența cuvintelor strict tehnice introduse în vorbire de la un timp, sare a da un fel de aer științific, sîrăcic exprimarea literară care treouie să fie seamă de frumuse-țea de bogăție și de posibilită-țile de perfecționare ale limbii noastre. Există o estetică a limbii românești pe care orice purtător de condei se cade să o cunoască; de data asta e scriitor și cărturar. Arghezi era adică preocupat de estetica limbii românești și ar fi văzut introdusă în Universitate o disciplină ocupîndu-se cu studiul și dezvoltarea acesteia, cu obliga-tivitatea din partea scriitorilor consacrați de a contribui la rezol-varea unui curs obligatoriu cel puțin pentru studenții filologi.

„Limba își are misteriele ei, izvoarele și resursele inepuizabile de frumusețe, pe care un tînar scriitor e obligat să le afle, dacă nu le are în sine... Pînă acum această „estetică” venea din bunul simț al celui ce umblă la călimară și con-dei. Acum „estetică limbii” a de-venit o necesitate pe care însă lingviștii noștri o cam neglijează, trăind limba matematic... Există, desigur, o logică a limbii de unde apar curente, cercetări și opinii științifice, dar limba unui popor

cole destinată citiva debateri; citez din aceste cuvinte: A înveli — înveli — înveli; Arde — ar-dei; Ustură — usturoi, A putea — poate — putere; A fi — firea — ființă... „Deformarea limbii e mai usoară, prin introducerea unor termeni învechiți, dar moruși alții decît căutarea, cu răbdare, în izvoarele ei și găsirea continuă a unor sen-suri noi... Datoria unui scriitor este nu să inventeze cuvinte — dacă poate, cu altă mai bine! — ci să caute sensuri noi prin în-riudirea lor, prin reflectarea continuă asupra valorilor pe care le poate da limba... Limba românească încă nu a dat la iveală mărgăritarele ei, pentru că scriitorii nu coboară și nu caută suficient în adîncurile ei. Ca să ajungă la sinteza trebuincioasă, Flaubert a muncit la o frază din *Salambo*, citiva ani...”

Prin 1946-1947 după anii grei de viață și de lucru pentru scriitor și gospodar, pe Arghezi l-a inter-esat, mai mult ca în alte dăți, ideea introducerii unor conferințe libere pentru studenți, în sensul unui curs de poezie. El vedea închegîndu-se treptat chiar un curs universitar pe care l-ar fi ținut, mai amplu, eventual Căli-

nescu și Vianu, împreună cu citiva scriitori. El concepea aceste conferințe ca o introducere și tîmă-cire la Ars poetica văzută prin pris-ma căutărilor personale și analiza literaturii de valoare, începînd cu croniciarii și ajungînd pînă la mo-mentul de debut literar al unui tînar... A și avut unele convorbiri în acest sens, dar formula univer-sitară a timpului nu a putut ră-spunde inițiativei. În ciclu schitat al primelor prelegeri ar fi intrat, amplificată și adaptată la cerințe, conferința Emineescu, ținută la Ateneul Român în 1943, materialul care a generat conferința din 1947. Comentarii în zig-zag, ținută în cadrul unui așa numit „Cerc liber de studii sociale”, ca și alte prelegeri despre stil, despre munca intimă a unui scriitor, raportul dintre un gazetar și un scriitor, despre „Cum se scrie”, despre un dicționar ale expresiilor neaoșe, etc.

Dar viitorii cercetători ai stilului și limbii de exprimare literară a lui Arghezi, vor putea completa, desigur acest tablou sumar al unor preocupări de căpătîi din partea scriitorului.

Baruțu T. ARGHEZI

Luceafărul

Proză
MARIN PEDA: „Intrusul”

Poezie
VIRGIL GHEORGHIU: „Curent continuu”

Critică
N. TERTULIAN: „Eseuri”

Juriul: Demostene Botez (președinte), Radu Bouraeanu, Laurențiu Fulga, Paul Georgescu, Mihail Petroveanu, Radu Popescu, Cicerone Theodorescu.

Premiul pentru întâia carte:
VIRGIL MAZILESCU
„Versuri”

Poezie
GABRIELA MELINESCU
„Interiorul legii”

Proză
CONSTANTIN TOIU
„Duminica mușilor”

Juriul: Ștefan Bănuțescu (președinte), Cezar Baltag, Ana Blandiana, Emil Giurgiuca, Marin Preda, Marin Sorescu, Gh. Tomozei, M. Ungheanu.

România literară

Poezie
LEONID DIMOV
„7 poeme” ; „Pe malul Styxului”

Proză
AL. IVĂSIUC
„Interval”

Juriul: Geo Dumitrescu (președinte), Ion Caraion, Ion Horea, Ioanichie Olteanu, Dumitru Micu, Edgar Papu, Al. Piru, Lucian Raicu, Vladimir Streinu.

Familia

Critică literară și eseu
ION NEGOITESCU
„Poezia lui Eminescu” și ediția
la „Texte critice” de E. Lovinescu

CORNELIU REGMAN
„Cărți, autori, tendințe”

Juriul: Alexandru Andrițoiu (președinte) Nicolae Bălăș, Ion Bănuț, Ovidiu Cotrus, Gheorghe Grigurcu, Traian Iancu, Mircea Malita, Fănuș Neagu, Mihai Șora.

Secolul 20

Traduceri
VLADIMIR STREINU
„În căutarea timpului pierdut” de Proust

Juriul: Dan Hăulică, (președinte) Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Ștefan Aug. Doinaș, Tașcu Gheorghiu, Georgeta Horodincă, Vasile Nicolescu.

VIRGIL TEODORESCU
„Poeme” de Paul Eluard

RADU ENESCU
Monografia „Franz Kafka”

Domnilor draci,

Ei doi și cîinele năuc prin parc.
Învinse la picioarele lor oasele cad.
În urmă și înainte nimic nu era.
Zăpada fanată de uringe
ce mult îți plăcea.

Vă împlor, domnilor draci
dați-mi cîinele-crizantemă divin
ca lumina în ochii săraci
să am în grijă marea și chin.

Ca o brătară de foc să-l trec
la glezna piciorului drept
sotocindu-l o rană
care se întinde încet către piept
și între creste strălucitoare se oprește
vibrînd sub înfățișarea
de șarpe și pești.

Neclari sînt ochii

Invie în cys liliacul difuz,
vinat puternic cu pielea mirosînd
a minerale
biocurenții aruncă blana lui
Captura înfige în norii vinete spirale.

Și puști de vinătoare casa răcoreau.
Mirosurile tari mutau chipul spre ceață
Cu voluptate pe vinător îl așteptam,
Cea de a treia zonă a lucrurilor vii
să iasă.

Intram în ochii lupului ca în ecrane
scene de groază
cu bucurie îndoită și cu ură
neclari sînt ochii zvîrlind
alături reci în roata de tortură.

Plăcuta otrava

Doamnă superbă, Thérèse
umbul, căldură cu fluturi dilatați
pe gustul meu e mirosul dumiței
și al fanaticilor frați.
Ceva mai departe era
paharul de argint cenușiu
din care orice se putea bea;
hohot nebun, feava puștii, craniul viu...

GABRIELA MELINESCU

Esențe proaspete sărînd
din crudele încrîngături
îmi plac imaginate în lichid,
și formula magicei dumneavoastră
guri

Și sefa uriașă de a strivi
cu buzele un înger chimic.
Doamnă superbă, a fi copil
tirindu-mă în somnul zilnic.

Cerul roșu al gurii

Dacă ai știți ce roșu e cerul gurii noastre
strigînd încît a apărut
un brusc ecran medieval
în care să se deplaseze lumea
într-o latină cunoscută.
De o fecioară rezemați
simțim cum fețele ni se turtesc
de scene cu decapitări

și despenea de orient a fost mereu,
pătată cu inscripții funerare,
negînd dovada unui mare creator
care-a știut deodată singur
că moartea e un lucru care se întîmplă
doar altora, doar altora...

Chris Barnard

Sînt un copil înspăimîntător,
vai mie, nu știu cum sînteți,

dar pe o plajă de cupru și dar
veneae capila dumneavoastră
cutremurătoare
uitîndu-se mirată la galbenul nor.

Vă invoc metale și păsări ucigătoare
prin care așa cumplit
mi-a arătat pe tatăl său
ieșind din mare

Cu oboseală aurită pe piele
parc-ar fi înolat apa îndelung,
ieșind ca o piatră din haos,
cu ochii de fanatic jung,
în locul scutului avînd
desenată o inimă cu creta
primejdios de simplu
o linie albă asemenea muzicii
zvîcnind
din gîtul pe care-l întinde egrata.

Timpul florilor

Abrar, e vremea alienată a florilor
mai scurtă decît al animalelor timp.
Cu dinții asemenea fiarelor
sălbatic, de ce nu rizi...

A fost străină pentru tine
nebuna plîngere de nori,
sfîșierea asemenea foamei

VIRGIL MAZILESCU

un om

norii au carnea bolnavă și ei sînt
singurii sfătuitoari ai omului care mă iubește
miine și mai departe demența: un om
crede că degetele mele au potrivit cea-
sornicul pe ape ori șarpele l-au întors
spre patria șarpelui însă n-au fost și

n-au fost degetele mele în grîul fără
memorie: un om mai fericit decît mine
prin toate pîtelele distrugerii foarte să-
rac și fără să-și amintească și viclean la
pîndă pe urmele marilor îngeri cîntăreți
de altădată.

de crocodili aligatori...
Teribila cădere în goluri,
mersul pe aripi de aluminiu
Nimic nu mi s-a covenit
decît brutala tinerețe
în care revoltată am murit.

Vis cu Silvia Kerr

Erau trei căldări cu apă.
Omidă de argint viu tremura
Un fulger electric ce sapă
rinjelul celei care vibra
înșurată în galbene valuri
cu gene negre pierdută
mișcîndu-se asemenea lamei de oțel
azvîrlită în luptă.

Acopere cu trupul tău
una din ape,
cu nervii, cu sapte,
cu dinții de lapte.

Omidă se aprindea și vărsa
mercurul vibrator în apă.
Silvia Kerr se repezea
cum o heraldică lapă,
un galben val așezînd
deasupra apei și un miros
de la care pornea al vidului
metalic os.

Tu, iartă-ne, Maria

lată, în aer amniotic
cu cărți, cu litere, cu plumb, reviste,
duc lemne încrucișate și șaluri mari
de lînd
pe care mă voi risipi.

Pe scară încrustați vecinii
pe care i-am surprins cerîndu-se
și nerecunoscîndu-și viața,
în calea lor nu știu cum e pustiu.
Stăm toți ca-n burta animalelor
viscerale și suferim,
tu, iartă-ne, Maria,
aștept să vină cineva
cu pașii grei ca minereul
să ajîntesc asupra lui
cărți, litere, plumb și reviste.

Gravură din secolul XV

VERA LUNGU

Îngînind oda în metru antic

Doamne,
Tu nu cunoști eroarea,
Spaima îmi tremură sobolanii spintecăți,
Și cal dureros aripa ridic și urlu: Vreau,
Dar făgăduința rădăcină singură
Nu-mi dă inverzie...
Nu cunoști Tu cel neașteptat
Efemera teroare, mesagerul,
Talpa înțepentă, frigul, noaptea?
Impietrește Umilință clopotul
Care bate în mine
Și apră-mă de nesficiunea-mi
Care m-a-nădurerat...

Moralizînd fără glorie

Lingă morți de algă și de mineral
mi-s pașii;
Și umbrele-mi sint oase,
orbite oblice de pești și lebede.
Moralizînd fără glorie,
Singură am rămas
Să-mi povestesc...

Fericit cel...

Fericit cel ce poate spune plecați,
Înfăcțirea e acvila mea de nisip,
Nisipurile galbene uitate fotografi
Aburite de foșnetul aerului...

Oh, mă voi trimite celui ce înrămează,
Meșterul înrămător, aurilor subțire
Mă voi arăta...
Fantomele mă vor ologă.

Atit de nesfirșit de lume

Afit de nesfirșit de lume,
Orice cor este compus cel mai puțin
din doi,
și plod-inger, plod în respirația lui
prăbușit ca un vultur în danțele,
în mîntă cum era spălat
fratele meu de picioare,
spălat totdeauna dormind,
spălat pe două picioare de inger,
spălat pe două picioare de liard...

Născătoare

Născătoare de centauri
așa fi putut să fii,
dar Doamne,
m-ai oropsit,
m-ai năpăstuit!...

Umilință
și pierdere: trupul...

Ah și cit de aproape
am fost de apropiu...

A trecut, ce?

Ai văzut,
aripi erau, făr-de aripă,
Înleptuine și ghînă
s-au strecurat peste stîlp,
și înțepenie o bufnă prin somn.
S-a mutat ziua de apoi...
Ah, somnul, veștile de urf,
Și El dormind
ciotul mîinii lui l-a-nins
și eu nu l-am sărutat
invizibilă mină...

Îți mărturisesc că nu

Îți mărturisesc că nu am
mișcat nici un gînd,
cămăsa mea e pielea
și dezghețul...
Și frîgul o să urle,
este pretenul nostru
care plînge.

Acest sint El.
Venii prieteni și inaugurați foamea.

Pentru ziua de astăzi...

Pentru ziua de astăzi
îți dau inverzie,
Miine îți-o retrag,
frîgul mi-a nădădit ochii
și corul îmi strigă numele...
Dar El vine și nepăsarea e-n
zicere:
— Și te voi lăsa oarbă!
Acesta a fost El și orbirea...

Cit, vai Doamne!

Cit vai Doamne,
am și eu o învestitură,
nodule și cizolane,
Și ce-i cu tine
că nu te mai simt,
Să fie totul un poriu,
sau o prinoare?

Măcel de șoareci

Greu mi-e somnul
Doamne,
și trușă vederea,

Tocătoare de-argint
peste șoareci coboară...

După măcel
nu mai aud,
pămînt sub pămînt se suga.

Plecările

Plecările ar putea să fie luntrei,
ar putea să fie case,
n-ar putea să fie cai,
n-ar putea să fie leopardi,
Ah, ar putea să fie morminte?

Atita tot că din geamurile lui pictate — ah, ce frumoase
sint jumătățile de fete peste jumătățile de pești — ai fi vrut
să privească cineva. De la castel nu-nimeni. Copacii învire-
tesc cercul de umbră, cercuri de liniște prin care și trece spi-
narea un bătrîn curcub. Și nicăieri nu-i nimeni. Curcubul căleă
înfundat în nisip și lasă în urmă roți galbene, de ceață. Ne
răpusă grădina. Suiță în pomi, în luntre vezi umplute cu cer.
Răposatu a optint-o casa asta pe vorba mea. A întemeiat-o,
da, cîntărește maica-mare pe genunchi. El s-o păstreze. El mai
mult nu era și eu despre asta n-aveam nici o părere. Tiriam
în gîștala grădinii pe Pompilică cam prăpădit, cam năsarimb.
Tot timpul în vorbă cu Pompilică, cuacă și asta cu adevărat mă
umple de draci. Am potrivit la loc ascuns, ce picotosti? Bine,
nu vrei, treaba ei cum se descurcă. Eu mă car, pua intii! Pen-
tru că venise, totuși, ziua lupel. Repetam iarba în genunchi.
În tălpi, în ochi, aerul se sîfrica sonor în săbii. Cărața, ei
bine, cărața asta, se știe, și încă m-ai fi bătut. Maica-mare
întîldea o cruce că nu semăna a fată. Aducea în vorba ei în-
trocnată: din neamul lui Bici, bucată ruptă din neamul lui Bici.
Mai așază-te, că te tirnu. El, venind tirziu, e o căznă să-l
aștept în admire. Sau pică pe ochii mei ca un oblon. Sau,
deasupra mea o gură care îmi minca din aer și o barbă scăr-
pinindu-mă degeaba. Erau de limpezit lucruri care veniseră
sau prădeau să vină. S-or folia ielele, păguboasele? S-or
culcă-te. Prezente în grădina toate cîntecule mele lălate sub-
tirez, jurubite întinse în libertate. Pe cînd în mine gîștă un
miez de disperare să fiu un fel de ceva puternic să dezleg
vrăji și pe careva din năpasta. Veneau repede sau încet sau
repede de tot mustăți în bărbii, haine de catifea și bumbi, pa-
rale, strigoale. Cărața coboară și suie în trăsuri cu grăi
poale și la culchile lor, mai multe. Imi zornăie în sine bobotele
Crăiții și banii soarelui. Fufotesc în zău asta de pudră și-n
mînt, am un chichirez cu ei în mine, așa, m-aiță, mai ales
Crăița că e frumoasă și face văzută rar, zgîndărește un dor s-o
ascultăm, s-o pupăm, s-o miroșim. Din fundul grădinii, se cla-
tină sau crengile, tipă, amuțesc, se înfig în ei cortinele de
frunze. Dar de Paști am fost strecurată în rochia albă cu
pisică semănăm eu cu ea sau invers, și-am plecat să trecem
sub masă. Era ceva să stai sub masă și-aș mai fi vrut, poate
se întimplă dar mă grăbea maica-mare spre „în mormînt
viață”. Mai mulți ne-am găsit jigniți și-n curte puteai să
schimbi o vorbă sau joci madam tiro-ri-ro. De unde pică
una de ne făcu praf? Că e artistă la circ și m-a ales pe mine
să fiu ea; uite, așa să stau călare pe elefant. Eu, bănuitor,
elefantu, de-adevăratele sau din lîmă? Ea s-a jurat: că da,
de-adevăratele, e roz, roz, să nu fiu proastă, vorbește și e petre-
căret. Așa bine s-a întimplat ca mămușă Cojo, ca papaga
Păpă, ne-am prăpădit de ris. Totuși cineva ne-a stricat dispo-
ziția, niște mîini mari care ne-au luat din spate. Ieșim cînd
ieșim. Ne sprîmăn de ușă, ne elatină lumina și pășim din
ceară. Capu și mîinile mi le deseneză lumina. Ceva ce aș pu-
tea să fiu eu sau alta, cu înaintură negru. Străbatem în lan-
turile de mîșiroși și deloc ne punem pe drum. Niște tîlcuți cu
mîini aștia care țurțură și alte, și-aș fi putut s-o întreb pe
babă. A fost pomenită de mine văduvă și povîrniță și altfel
resturile mele, ca ale maichii-mari. Mă scoate în fiecare simbătă
la cîmîtir unde e departe, unde ne ocupăm cu grădinăritul.
Ne așezăm amîndouă pe tata-mare-îaca. Venii. Se apasă în
genunchi pînă se încovrigă și pune mîinile în crucis pe față.
face cu ele un pic, se citea în ea. Pe mine mă traversau greșe-
rili, gugușcau, ploștici, pisicele ochioase, mă se-așeză amînci
mi-eră de foame, voiam acasă. Încet era deodată, împotriva-
vire, pupă-l pe tactu-mare. Imi pupam să mă blagosovească ei,
locotenent mare din cruce. Toată grădina stă sub puterea vin-
tului se înduplecă trușăși, n-au de ales. Maichii-mari desu
la cîmîtir îl face poftă de tafas. Obosiți fată, mă trecu nădu-
seala. Dădea zor că omu e cit puterile lui. Bărbatul, făcea, mai
dă pe lăzuri, c-așa e ei, pămădă de la dracu. Era de Sintă-
Mărie, mă încretisem PERMANENT. Trecerea la Minerva,
lume bine, numai ofiterese. Să cîntă să fi cu mine ce-i vrea
și-l spuneam și eu în gînd și mă zăpăcise de tot, mă strig-
geau pantofii noi, mă desculessem și mă uitam la ei sub masă
să nu-i fure. Numai că-l văd pe răposatu albu, albu în căre
Ana la Mînosu care o apucase străgătu. Espre. Si unde se
sculă peste tot localu, madam, te-am avut, te-am plătit, ce
mai vrei? Ea începuse să cipecască repede parcă- dădă cu
mătușu, împungea cu mîneea mîinii, adică eu? eu? poate pe
dumnezeu. Să uită și alte ofiterese, începui într-un ris un fel
de rîs simțeam pămîntul zbir, mi-eră de pălărie, de rîsine, de
frica, cu mîna lui pe pălărie, pînă m-a luat pînă și răposatu,
saracu: lasă Mărie, că să las zicea, c-așa e omu pe partea che-
fului, plînge de-a-picioarele. În căre Poarta Mare pe unde
ieșeam noi e aleea neamurilor răposate. Ne oprim la altu Fieru,
a lui Frîngieru, a lui Filfan. Sint rude din partea lui, toți oam-
nenii din neamul lui, faloși, roșii la obraz, bărbăți de sîmînta,
Eie, de unde prapionte? A lu Filfan era o aia oarșă. Tem-
pungea cu țitele. Tare la buci. Na-na-na făcea cu ele, na-
na-na. Maica-mare e singură, orbu de Trică de la Căcaie, a
adus-o. A făcut-o cucușană cu casă la Tigru-de-Afară al Craio-
vii și ea cu toți na-na-na. Hic, să mă faci și-acu? Ce-mi place
mie un loc de-aici se face cu pietricele cu brădet și cu răzoare.
În mijloc e o fată de fier cu aripi de fier. Da, e un loc foarte
plăcut. Baba spune că a fost ca mine și-acu a înaintat la inger,
eu nu știu dacă să cred, e pămășă, nu mă lasă, n-am mai
văzut fată de copil. Si ca să știu și eu ce vorbește porcăru,
pe cînd porcăriile sint pentru oamenii mari, că de-asta sint oameni
mari. Păcătoși păcătîm cu totu. Ai desus n-areze la carne și
ne scrie în frunte. Mă uit, să aibă ea ceva în frunte, nimic.
Eu, acasă, ceva? Nimic. Trăncănește maica-mare vrute și ne-
vrute, vorbe răstălmăcite în fălci să treacă vremea. O tiră
mai încolo de grădina Meșterilor și în colț imi prumecam gura
cu un gogolete de floricele tăvălite în sirop, fistic, portocălii,
pe aleșu meu. Bune de lins, de lins, de lins și pe urmă nu
mai erau chiar grozave. Colaci de praf galben buiceau dinspre
Drumul Morii. La ora asta zădăruț s-așeză uiele. Intră aerul
prin ele usturiu. Arse casele, curți, frunze, ciocoteam în praf.
După băcănile dăm colțu, intrăm la verdețea, scăpăm de oisă.
Ne-așezăm la cîșmea, bem, ne stropim fața, ne udăm mai întii
buricele, și-odată toată talpa. Te-apuca o furnicătură în înima
ta de om, sari cu picioarele pe piatra luncă, sari, în vine
să scoți limba, cerul joacă în creștet și în vîrta neșului, ca o
minge. Imi țipă în ochi labele babil smucite anevone din păm-
înt și rădăcinile. Zece rădăcinile nădădate cu vîrte și care
răsuflă și mai sus ca cefuri. Dacă se oprește maica-mare și mă
ciuceș și eu de căldură, mă ridic cu ochii pe plîmă fustii, bag
nasu și vine miros de țărăniță și de cimbrisor. Pun palma pe laba
ei, o frec ușor, ușor o frec și-i place. Curge o mătăreță albă,
năpriește baba în fiecare an, acu sint scorjoite, încinse, toată
e arsă așa, ca de-o spuță dată peste anii ei multă de păpășu
mare de pămînt. Ne odîrnărim. Un lapte de tablă curge peste
noi și-n tot timpul asta, răposatu, ce-o fi cătat ei în primul
război la Asia? Ea numărăse duminicile, țînuse posturile de
mari de vineri. Si s-a-nors cînd s-a-nors c-o boală galbină
cu un stioag pe ochii lui, fără sîr și ofa, oftaturii boiovani
din suflet peste pătură pînă a-nepenit. O lucrăm pe lingă fa-
brică. Stiu c-o să se scărpinăm la nas, la ochi, e fabrica de
săpun, noi facem săpunu acasă. Stringem tot ana rămășițele
din porc, din mîncare, le punem pe pîrșoși și pe-măști cămăși
de aburi puturoși. Scăpăm, suflăm în fustă se gînd, mersu să-
pîmului, despoște în lesie ca plina în țat. Abia la anu ne
spălăm cu el calup, calup, calup pe grîzni pe blăni în pod.
De-a-CHIPALU nu mai miroș, imi string răsuflarea, mă umflu
ca besica, ce mă usurez cînd imi dau drumul? Mă ia și ame-
țeața un piculete, mă roteș, toate se încalce. Niște mătășuri,
niște poliață se sfîșie cînd te trîntești în iarba lăcrimată. Fe-
tite, fetite, ce să fie? Ce să mă fie? Tata, mana în fișii, fișii
copiilor lor. Eu din cine? Cerul lapăcă soarele ca pe o margălică.
Are înimă bună pămîntul, îl cunosc după cum se lasă ponegriț
de noi să-l zdupănim așa. Imi place cite-un pătrunjel să-l zo-
bec să-si lase verzușă lui pe care o inghit ori o scup. Caisele
și merele mai crușoaze sint mai pe gustul meu. Maica-mare
măncina în timp ce gătește și la masă e sătula, gata. Gustai,
gustai, mă sătura. Măncă și eu repede și eu gloduri că am
alte treburi. Nu mai e mult și mă acasă o ținem pe lingă salcimi.
Dincolo e cîmpu cu rumentă, cu pelin, cu avrămeșă. Ne ținem
pe urma de căcăreze. Am mai văzut eu capre pe drumu ăsta,
le duce un lung cu scuipă la gură, unu care ride în sughțuri
ori plînge, că nu l-am văzut de-aproape. Te făcuși de treabă
Nilă, el trece și nu ne vede, parcă-ar asculta numa ce e-n
capul lui de prostalău. Se-nveșărează. Vintu, atita ni le înfoaie,
poalele. Ne oprim să vedem la cer cum s-astupă. Dinspre uzina
electrică se prapesc norii, se storcoșesc unii în alții pînă în par-
tea aialță se mătuie, spre spitalu de nebuni. Scurtăm prin păm-
întul Trani, vară cu maica-mare. Tot de bătrînă o stiu și
pe Trana și burtoasă și-i toacă gura întimplări din tinerete.
E prepuțată la Tigru de Afară. La noi vine de Sin-Pietru c-o
strachină de mere și la născutu porumbului. Își pocnește de-
getele groase și roșii ca caltaboși și strigă cu drugile în
trăit: hai la destea, ce-or fi ăștia. Maica-mare par-c-o simte
ca cîinii, că-i ieșe dinainte și pune-te pe scăunele și hai la
de-știa ce-or fi ăștia și pleznește caltaboșii de genunchi. Si
rizi. Se vede locu dintre măsele unde aș înfige eu, și rizi.
Le las, mă bag la doșite, m-arunc în bricele ierbi, s-agată
pe git, pe mîini, cercei de aur, miroase a smalt, a lămiță. E
timpu să sosească cărața s-o apuc de pulpana fustii. Miroși
frumos, stai cu mine, nu te mai fiții. Se dă ea din trăsuri,
cîini o dată se scutură, cîini zburători din pielea lor, albaștri,
albaștri se înalță în cer roșu ca stafiele. Pielele lor brobonate
— o rîvnă și-un jînd, de la ochii mei la ochii ei — cad în
cercuri sunătoare la picioarele Crăiții. Bine îi stătea și-acuma
zămfiruți în plasă galbenă, în țipăt lung, amețitor care mi
s-a-adună în palme, cuburi, ațe, ațe de somn. Ajungem la

poarta noastră, maica-mare trage lăcutu, cheia lăcutu și poarta
au gust de lant. Pomii mei sint podiciții de apă. Imi am botezați
Mitu Goga, Iznițu, să te trag cîleu în dinți, să-ți scutur, ca
pe mîinile mele mai lungi în dragoste și-n zeflemea. Să mă
pice în geană de se fac una, toți, le sar din sub braț soprițele.
Si mai bine se scutură ei cînd vintu îi imbrîncește. Soarele te
pîcă în buzisoara ochiului. Nu-l poți pofteam soarele ca pe altceva,
orică. Mă țineam cu el cu bucurie pînă sus la poartă, poarta
oricine? Îl pițeste în fiere zi. Merii, iubiiți copaci cu muçi de
melci, poame umplute cu zeama din matele lor, de mîncat
pînă-ți crapă burta, ca ele de bune, numai lubenițele. Maica-
mare coace pitucii, suflă în sobă și se întinde față și se lumi-
nează ca o candelă. E bine că face pituci, la amîndouă ne plac
și păsatu. Pitucile o iau nebune prin toate odăile își mută nasu,
nu mai poți să te ții după un gînd care l-ai avut. Ba da, mai
adastă să măi perlepească. Puteam să procurăm oameni mici,
oameni mici pentru drăgăniț? Ce mă găsi, n-ai ce drăgăniț
Păi da, n-aveam, n-aveam nimic de drăgăniț. Baba se uită des-
puiat la mine, pituca scapă jos, lingă cana cu agude, răstoarnă
agudele. Văzuși dumnezeu, ies primăvara cu zarzavatu odată.
Mi se păru că odăia se umpluse de purade care dădeau la țîță.
Pe urmă iar, storică de la ochelari fu de observat, o să-l
pice mă gîndii. Imi tocnești frumuseț din glod după cum te
ține înimă, pe urmă îi pui cum puserăm argăricu; nu mai
se uită acusia la mine, caută zăbăgu, deasupra nasului.
Mi-au ieșit trei mai grosi, așa, cu urechile ciule. Mi-e drag de
ei făcuți pe muncășii mei, da îi dau pe schimbul ălor cu carne
de om, buni de pipăit și la jucat. Am fi, dacă am fi, patru
cu toții, pentru tubbeaca sau de-a pitulșu, treispăzeștele.
Descintam că ne pumnărăm mai întii; ajumi-jumi-eră-ță-fi.
I-am băgat chiar hîrlu zidu din spate sub streșină să nu-l
plouă și nu pres adînc să nu dea de ei omu negru care vine
cînd înlează întinericu. De acuma că toarcă mîrosu și gustu
toamnei, se prefără prin crengi și împoștărează verdețea. Bot-
grosii și pitigoi pleacă în sprîncene pe cer, la capătul lumii
și dimineții vede bine ofatut pămîntului, după ei, ori după ce?
Aburi grosi să vedea pe git, bizialia de lighioane mici la un
pas cu frunzarea se stîngea. Pe sopron pășări și dunși să tot
desenezu cu degetu în brumă, dunși negre, dunși de toamnă.

vremea florilor

de MIHAELA CIOBANU

Da, imi suieră mie în ureche un vînt cu țâplăgi. Îndeasă de-a
seriosu nu numai așa, să-mi faci gînd. Era de făcut sonite-sonic
ceva timp pe acolo, pe sopron, mai de fluteraș, ori de întins
colțurile gurii cam ca Sfîntu-Miercuru. Si încă de boxat ba
da cu ba nu. Da, acuma, parcă se lungise slăbășor, nu mai era
tot ei și asta se întimplă cu tot și cu mine. Făcusem vara im-
preună bășeme la nucii chisăliță, să stăm lăli în fața toamnei,
să asteptăm o zamă de soare, ce fusesem noi erau unde? Ba,
vezi dumnezeu, s-ar putea o cutie fermecată să le închezi ni-
meni n-o stie, nimeni n-o descinde. Poate la cîntatul cocoișor,
vintu, noaptea, lunii. Niște gînduri tiribombă în mine. Nu in-
samă ele ceva, ceva pe care să-l poți face numaidecît și să
pui mina. Să te duci sau să vii, să cîntești mai la vedere. Atî
numai, că se duc, îmi din mine, le pierd ori le uit poate prin
urechi ori pe la subsuoară. Cele care nu le faci doar le vezi,
ca niște umbre lipite pe dedesubtu ochilor și fabrică jumătățile
de chipuri și de întimplări. Putea în pod a gănaț de porumbel,
mă lungisem c-o ladă, iar geomical în cioace l-am prins ca
pe-o batistă să-mi vie lumina de la Dumnezeu. Cum dasem
de ea prin păienjenis, lungă, visinie, cu fluturi de argint, în-
scinteiață? O măsurasem îndelung, vechitură fără rupturi, era
de arată bafta asta, a mea. O trăseseam balaur roșu pe scară,
o vinturasem în fața babil: ei, ce, e-mă-ta asta, pungine din
ochi și se ferise. La ce? Era numai pe dinafară. O potcoacă
o făcusem peste cap, o atirăseam de-o cracă, femeie roșie, goală
în marginea grădinii. Rochiță, femeie, cărață, cine stie? La
urma urmelor petrecem. În aer înfloresc pămîni, ne gătim cu
penele lor, e ziua petrecerii și a nebunii. Petrecem Crăițo,
aici, pe rumegătura de ferestru să scăpăm de prea plin. Facem
pe bosumflătele, facem țite, probez cu pruna care o am pe
burta, care ai potfit-o tu. Imi dau de gol, uitucă, uitucă, copiii,
pe părinții lor. Am un pahar care cîntă, un toc de cauciu,
o măsea de aur și un fir de zgirci. Sint bune lucrăsoarele astea
ale mele puse bine de o parte mai ales doi căței de sticlă care
mă apăra de dusmani. O uitasem, rochia visinie pe pont,
curcanul s-a dat la ea, a zdrențuit-o. Nu mai e ce era, altfel
de frumusețe a ei, n-o mai leg de Crăiță mai mult de curcan
cu se ciocnește în ei mărgelă. Mie imi pare bine, să puț
o bază pe puterea lui și să lăluie; mă țin mai la o parte, nu
știi împotriva cui se îndreaptă puterea, e nebun, parcă a mîncat
ochi de strigoi. Trag cea-a mai rămas după mine și dacă pică
lumina aprinde pălăii și asta e o întimplare pe care singură
o provoc seara, cînd plipie castelu, mă joc de-a castelu în
grozăvie și mă învăt cu înțelnetu să mint, da nu, am numai
asa, o poftă de fulger. Cum s-ar spune terminasem cu trebu-
rile. Să mă suș, ar fi, pe poartă. Grădina, grădina toată ziua ții
se ia, ție dor de un om, altu ca maica-mare, asta, o schimbare
la față. Din poartă am văzut-o pe băgancă în dreptu dudului,
afară și sub el. Se despăduchea pe țigama. Copilu ei mișca din

HORIA
STANCU

Întoarcerea în deșert

Iatrosul nu se aștepta la reîntoarcerea vechi bolii a regelui, și reparția ei îi arăta că Alexandru înainta tot mai drept pe un drum care nu avea întoarcere. Medicul începu să se îndoaie de sănătatea deplină a regelui după arderea palatului din Persepolis. Observase că totdeauna după o hotărâre surprinzătoare, sălbatică, înțeleaptă și absurdă în același timp, Alexandru cădea într-un fel de toropeală. Asta se întâmplase întâi după dărîmarea Tebei și vinderea ca robi a tuturor tebanilor. O hotărâre aspră, dar care curmase din rădăcini orice gînd de răzvrătire în Ellada. Boala nu i se dezvăluise atunci, ci abia mai târziu, și iatrosul o ținuese tainută. Cunoscuta toropeală se schimba într-un zăbucim al trupului, care lăsa în urmă o mare sfințenie. Două-trei zile Alexandru nu se arăta nimănui. Ca și cum ar fi simțit suflarea unui zeu peste ea, tabăra, de obicei zgometoasă, se liniștea ca prin farmec, și învia abia cînd regele se arăta iarăși. După cite își aducea aminte iatrosul, acelele cele mai puternice se petrecuseră după bătălia de la Issos, după uciderea lui Philotas, după moartea lui Cleitos cel Negru și la sfîrșitul înmormîntării fastuoase a lui Hephaistion.

Se grăbi să-i dea bolnavului leacurile potrivite, cu toate că n-avea prea temeinică nădejde în puterea lor.

Dincolo de miezul nopții și singur cu el însuși, Alexandru urmă să plutească printre frînturile amestecate de vis. Poate leacurile băute să fi avut vreo putere asupra imaginilor, fiindcă retrăia aievea amintiri care îi liniștau. Încredințat că pentru un răstimp Alexandru avea să se bucure de un răgaz, iatrosul se întoarse în cortul lui. La lumina lămpii robul Hippocratides scria, copind jurnalul stăpînului său:

— Unde ai ajuns, Hippocratides?
— Acolo unde Alexandros și-a început merul spre răsăritul îndepărtat, stăpîne. Vrei să te uiți? Am copiat întocmai și cu slove frumoase. Vezi așa astfel două exemplare: să nu cumva să se piardă atîta muncă...

Între-adevăr, robul avea o slovă frumoasă, clară și fără greșeli, care parcă te îndemna la citit:

„Înainte de a porni în urmărirea regelui Darios, fugăr și lipsit de oștiri, după ce fusese zdrobit lîngă satul Gaugamela, măriasa Alexandru a pofit s-o mai vadă o dată pe prințesa cea mică, Stateira. A găsit-o în cortul ei, înconjurată de sclavele care o slujeau. Părea plînsă, cu toate că nimic nu o lăsase să simtă ea însăși robia.

— Captiva ta e tristă, i-a grăit prințesa lui Alexandros.

— Îți pare rău că perșii au fost înfrinți iarăși, și că Darios e fugăr?

— Nu mă bucur, dar nici nu mă îndurez peste măsură, stăpîne. Domniile sînt trecătoare, și stau în miinile zellor. De altceva sînt tristă: fiindcă pleci, și vei lipsi cine știe cit.

— Puțin, prințesa.

— Poate nu bănuiești cit de mult se întinde împărăția tatălui meu. Ai stat un an în Egipt. Un alt an n-ai venit să mă vezi. Uită-te la mine: am crescut și sînt altă acum. Rămii, sau ia-mă cu tine. Sau măcar făgăduiește-mi că ai să te întorci curînd.

Eram de față (regele mă îngăduise printre credincioșii săi cei mai de aproape, poate ca să abă cine să-i spună fără șovăire adevărul) și am auzit făgăduiala regelui. Avea să se întoarcă și mai mult decît atît, s-o ia de soție. Cuvînt de taină care nu se cuvenea să răzbată dincolo de pereții de mătase ai cortului. Făgăduiala de a aduce pe tron un vîstar al lui Darios ar fi fost privită și înțeleasă ca o trădare. Pe atunci barbarii erau încă barbari și robi...“

Iatrosul se arătă mulțumit de sirguința lui Hippocratides.

— Ești un sclav de preț, prietene.

In somn Alexandros auzea glasul prințesei, subtil și melodios, rugîndu-l:

— Zimbește-mi, Alexandre, numai o dată. Un suris prețioasă pentru mine mai mult decît o făgăduială.

Îi răspunse sau nu? Poate uitase s-o facă sau socotise cererea copilei o joacă și un răsfat, o lingșire de roabă. Între-adevăr, uitase, copleșit de gînduri, și fiindcă în clipa aceea căsătoria cu fiica lui Darios nu era decît un gînd politic, în care nu se amesteca nici un fel de dragoste sau un fel de dragoste care nu izbutise să ajungă dincolo de adîncurile sufletului.

Avea prea mult grijă aceleiași ca azi și ca totdeauna. Avuse prieteni destui; îl însoțiseră în cel dintîi exil, — cînd Philippos îl izgonise de la curte, — îl urmaseră în expediții. Acum ședea lîngă el, veniți fără să-i cheme nimeni, vii și morți laolaltă.

— Vii la noi, Alexandre?

— Ne părăsești? Ne lași singuri?

Erau nemulțumiți toți. De ce oare? Le dăruise aur, încredere, comenzi, le îngăduise să-l trădeze sau să fugă acasă, îl ridicase pe cele mai înalte culmi. Nu el, Alexandros era vinovat dacă amțiseră, acolo sus, și sfîrșiseră prin a se prăbuși. Vinovați erau ei înșiși, sau soarta. Încercă să-i facă să înțeleagă, dar urechile lor erau surde. Îl priveau cu ochii de cărbune aprins, cu găurile orbe ale orbitelor, cu pleoapele străvezii sub care viața se stînsese. „Te-am iubit mult, acum te urim fiindcă ne-ai ucis pe drept“, rosteau gurile înțelepte ale morților. „Ne-ai fost drag, dar ne-ai silit să te urmăm fără voie; ne-ai făcut părtași la gloria ta, dar a noastră e prea mărunță“, îi spuneau cei vii. „Ne-ai despărțit în felurile chipuri și ne-ai slăbit puterile, dar ne-am adunat iarăși laolaltă.

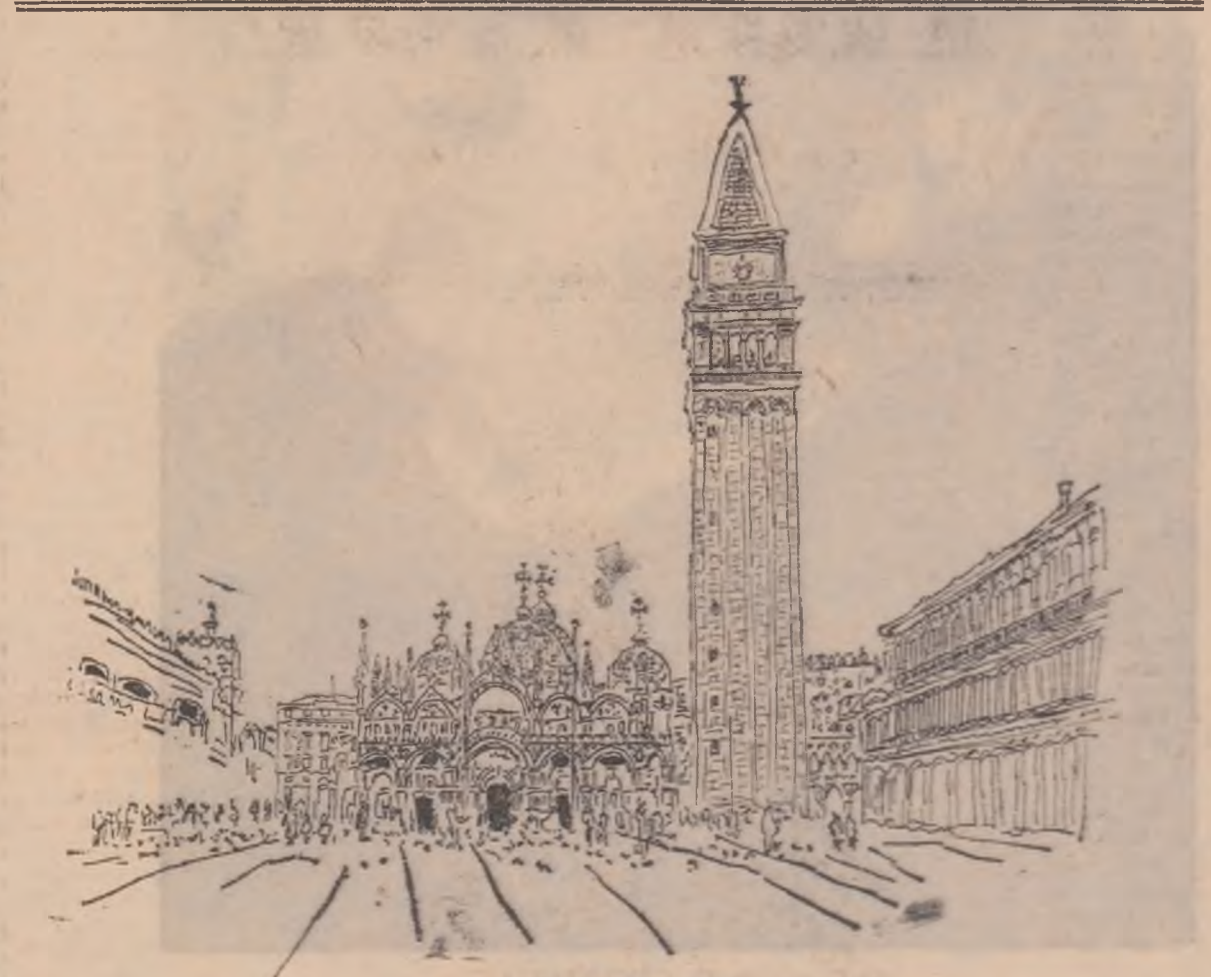
Vii și morți, îi străjuim priveghiul de pe urmă. Glasurile răsunau împreună ca într-un cor de tragedie, și vorbele păreau versuri topite într-o litanie funerară, spartă de risete și de chioate bucoase: „Te-asteptăm, te așteptăm, te așteptăm... Evohe, Alexandre, evohe, fiu al lui Zeus, evohe întrupare a lui Dionisos!“ Cei veniți de pe malurile Styxului îi păstrau ură, cu toate că-i ucisese și îi torturase pe drept. Pe cei vii îi neliniștea viitorul și li se părea că n-o să le rămînă destul. Își aduceau mereu aminte de uciderea la care fuseseră părtași: o citea în privirile lor vinovate. Ca să-i facă să uite

și trimisese în cele patru părți ale zării să se lupte cu neamuri necunoscute și sălbatică, să-și sature și ei sufletele de amarăciunea singelui vărsat. Despărțindu-i unii de alții, îi slăbea și le dădea iluzia dulce că sint de sine stătători, nu doar niște supuși așa cum erau cu adevărat. Unii s-au prăpădit în lupte, alții s-au pierdut pe drumuri fără urme. Cei rămași și împuținați se arătară vreme îndelungată credincioși. Hetairii purtau prin tabără vorbe de supunere: „Alexandru ne duce spre cucerirea întregii țări a lui Darios, cu nesfîrșitele ei comori. Îi sîntem datori ascultare, spre binele lui și al nostru...“ Ostașii macedoneni luau seama la ele și se bucurau; se bucurau și mercenarii greci; toți trăiau încă din război, și nu vroiau să-l sfîrșească. Cei despărțiți se adunaseră iarăși laolaltă, la priveghiul său de moarte, vii și uciși...

Se petrecu un lucru ciudat: bălana Stateira, îmbrăcată în veșminte strălucitoare de nunta se strecurase pe nesimțite cu ceata morților. O prevestire a viitorului? Sau un vis al Roxanei? Învățătura grecească n-o făcuse mai blîndă; rămăsese la fel de pămîntă și la fel de nestăpînită ca în prima noapte petrecută cu Alexandros. Întîi îl robi numai cu farmecele truștii, apoi se făcuse stăpîn pe simțurile lui prin amestecul de dragoste și de cruzime din care era plîmădită. Poate ea, Roxana, avea să se arate pe deplin demnă de casa pătată de ucidere a regelui macedonenilor: Philippos ucis la vinătoare; Olympiada ucigașă a Cleopatrei, a doua soție a lui Philippos; Arridiados, nevol-

neau împietriți de nepăsare sau se schimonoseau cu o ură pe care spaima nu izbutea s-o alunge. Alexandru îi cunoscuse pe toți. În rîndurile din față se înghesuia mulțimea tebanilor zărentuți și înșingerați, rămași fără patrie și fără adăpost, purtînd urmele rănilor și semnele lăse de carele cetății prăbușite peste ei. După Tracia și Iliria, Ellada se răzvrătise. Teama de o stăpînire străină, pe jumătate barbară, amintirea vechii libertăți grecești, aurl persan, veninul demagogilor și mierea discursurilor entuziaste ațîțaseră laolaltă focul războiului. Alexandru înconjurase Teba, o asediase și apoi o cucerise într-un iureș sălbatic și singeros. Fusese înțlia lui victorie adevărată, cîștigată împotriva unor oșteni vrednici, a unor femei slabe, a unor bătrîni nevolnici, a unor copii... Hopliții mai purtau încă platoșele burdușite de pietrele balistelor, scuturile împănate de săgeți, coifurile sparte de săbil. Femeile, îmbrăcate în albul murdărit de pulbere, de cenușă și de fum aveau costele despletite, — ca Stateira — și la fel ca Stateira ochii le șiroiau de lacrimi. Copiii erau blăii, cu obraji trandafirii, așa cum pînă ieri fuseseră obraji bălăului rege Alexandru. Vetelele de despărțire și blestemele celor vinuți îi sparseră urechile. Simți nevoia să se aperse:

— V-ați ridicat împotriva-mi, v-ați plocnit lui Darios persanul. Pe drept cuvînt vi se cuvine robia, fiindcă m-ați trădat. Dacă m-aș fi arătat îndurător cu voi trebuia să pustiesc toată Ellada! Sînteți înții greci și pe urmă tebani.

Desene de DARIE NOVĂCEANU

nic și desfătîndu-se cu chinurile sclavilor; Alexandru, ucigaș al prietenilor și camarazilor se luptă... Pe obraji palizi ai Stateira și roiau lacrimi, costele bălane îi curgeau despletite pe umeri, haina albă se pătase la piept și murea de sînge, țesătura se sfîșiască ca sub izbitora unui pumnal. Casele tuturor stăpînului lumii fuseseră murdărite de uleiuri și omoruri; a sa era și avea să fie, pînă la stingere, la fel cu celelalte. „Pe mîinile cui mă lași, Alexandre? Rămii și mîntuie-mă așa cum mi-ai făgăduit...“

Boala îi schimbăse atotputernicia în nepuțință, și gura lui uscată n-avea să mai dea niciodată vreo poruncă.

Alexandru se înfrîstă, fiindcă o iubise pe Stateira cu atît mai mult cu cît se depărtase de ea. Iatrosul nu-i dăruise un răgaz îndelungat ca s-o scape și să-i schimbe destinul. Se frămîntă în somn, și se trezi. Bărbatul care ședea lîngă el își acoperi fata și se trase îndărăt. În locul lui se ivi căpetenia paznicilor. Se străduia să-i liniștească temerile:

— Nu e decît un sclav de rînd, rege Alexandros...

Vocea căpeteniei paznicilor tremura ușor, înspăimîntată de minciună.

— Un sclav? De ce neam?

Scurtele clipe de luciditate pieriră la fel de repede precum se născuseră. Ptolemeos avusese vreme să se retragă într-un ungher de întineric și se schimbăse într-o umbră cu contururi nedefinite. Intrase în cortul regelui, — în pofida poruncii — cumpărînd străjile cu aur și cu amenințări. O vreme privise somnul tulburat al bolnavului, se aplecase deasupra feței îngăbenite, a buzelor vinete, a pleoapelor încercănate acoperind ochii închiși; deasupra părului veșteji, odinioară strălucitor ca aurul. Simțise cum inima i se încrîncena de durere și de părere de rău: nu-l mai recunoștea pe Alexandru decît printr-o sforțare trudnică a memoriei. Îl iubea încă, îl iubea dintotdeauna. Fruntea netedă și albă era pătată de o suviță răzvrătită, și Ptolemeos întinse mina s-o înlăture, doritor să regăsească un chip pierdut. Atingerea ușoară ca fulgul fusese simțită de bolnav cu o intensitate neobișnuită, și regele se trezise. Slabelo lămpi în care ardeau mireme de preț aruncau peste ființe și lucruri, pîlpîiri de lumină mișcătoare, înmulțind la nesfîrșit realitatea, dîndu-i dimensiuni neprevăzute.

— Un sclav? De ce neam?

Cortul se umplu dintr-odată de robi, din ce în ce mai numeroși și mai deosebiți între ei. Unii, cei mai fricoși și mai îndrăgostiți de viață întindeau mîini rugătoare; alții rămî-

Capetele de morți rămîneau nemîșcate și nepăsătoare, insufletețe numai de mișcarea buzelor.

— Darios era departe, Alexandros: puterea ta aproape, tinără și lacomă. Libertatea are nume și chipuri deosebite. De ce să fie adevărată libertatea ta și mincinoasă a noastră? Ne-am apărut patria; am jucat și am pierdut: ucide-ne sau vinde-ne ca robi...

Îl ascultase și le îndepusese dorința. În sunetele fetelelor vesele, vestind biruința, uritul templelor prăbușite se împietea cu strigătele vînzătorilor la meze, cu plînsul femeilor rupte de soti și copii, cu clinchetul de aur al staterilor numărați de cumpărători.

Mai tîrziu îi părăse rău și dăruise fiecărui rob teban înfrînt împotriva în săle libertate, bani pentru întorsul acasă, veșminte. Nu fusese destul, fiindcă umbrele nu-l fertaseră încă. Îl așteptau pe malul de dincolo al Styxului, să-i urle în urechi ura și neînțelegerea lor omenească. Avuseră o singură viață, și el, regele Alexandru Macedoneanul, le-o acoperise cu nămolul viscos al robiei și cu putreziciunea plantelor de mlaștină. Pentru un asemenea lucru nu încăpea tertare și milă. Și mercenarii lui Memnon își zornăiau armele ciuntite, platoșele găurite de catapulte, scuturile sfărîmate.

— Pe drept v-am vindut; ați trădat Ellada și legămîntul tuturor grecilor.

— Noi nu ne-am legat cu nimic, rege! Nu de prea mult bine ne-am părăsit cetățile ca să pribegim și să ne tocim cu simbrile brațelor și singele. Bucata de pîne și ulciorul de vin străin ni s-au părut mai bune decît foamea de acasă. Ție nu ti-a lipsit niciodată nimic. Ai fost totdeauna bogat și sătul, n-ai suferit de frig, nu te-a surghiunit și nu te-a scuiptat nimeni.

În pofida milei și a dreptății adevărate, poruncise să fie vinduți și aceștia ca robi, și în pofida aceleiași mile îi robise și pe tirienii care i se împotrîviseră vreme de un an. În cetatea lor înconjurată de apele mării. Din dărîmături și moloz, din lut și marmoră, clădise un imperiu încheșat cu sînge, dar poate pietrele din ziduri visau încă izolarea și tinna munților din care fuseseră smulse fără voie.

Urmaseră apoi mi și mi de înrobiri. Călăreți bactrienii ai lui Bessos, nobilii sălbatici ai lui Spitamenes, barbarii despuiți ai lui Poros, nomazii din Gedrosia și din Caramania. Brațele rugătoare fremătau ca o pădure de liane, lacrimile sărate se scurgeau ca niște piraie. Ani și ani Alexandros rămăsese neînduplecat. Întreg imperiul colcăia de sclavi luați de la locurile lor de baștină, mînați din

urmă ca vitele, schimbați din oameni în trupuri fără suflet.

— Așa a trebuit, prieteni, așa a trebuit! Se străduia Alexandros să-i facă să înțeleagă. N-am avut încotro; niciunul dintre ostașii mei n-ar fi priceput îndurarea față de niște potrivnici. De ce n-ați fost de la început lîngă mine? De ce n-ați aruncat armele, de ce nu v-ați dat pămîntul, femeile și copiii pe mîinile noastre înșingate și îngăduitoare, de ce nu v-ați vindut de bună voie ca sclavi? Stăpîni- rile se întemeiază pe robii; fiți fericiți că sînteți temelia și sarea pămîntului.

Nu aștepta răspuns, fiindcă tot ce se întimplase fusese în firea lucrurilor. În firea care poruncește unora să fie biruți, și altora să fie biruitori; unora să sufere și altora să se scalde în bucurie, conform unei necesități logice. În delir și boală Alexandru rămînea obsedat de forța abstractă a silogismelor învățate de la Aristotele. Teba se înfierbîntase și se umflase ca un buboi, al cărui venin putea să o trăvească tot trupul Elladei și nimicirea ei fusese determinată de necesitate. Lui Alexandros i se făcuse milă de tirieni, le admirase încapățînarea dezarmantă, vitejia absurdă, deși în inima cuceritorilor nu încapă îndurarea. „Spre binele vostru v-am biruit, v-am călcat în picioarele cailor, v-am sfîrtecat și v-am zdrobit sub dărîmăturile zidurilor, v-am ucis și v-am vindut ca sclavi, spre binele vostru v-am mîntuit de lanțurile de fier ale libertății...“

Prin pleoapele strînse și dincolo de ele nemăsurata mulțime a robilor urma să-l privească neînțelegătoare și plină de mustrare. Miriade de ochi, miriade de frunți încrunțate, miliarde de buze strînse...

Vedeniile îi strecurară treptat îndoiala în inimă. Binele și răul se împleteau și nu mai puteau fi deosebite. Alexandru se zbuciumă iar, trupul fierbinte și asudat răsfrîns neliniștea minții. Totul fusese doar un rod al miniei și al orgoliului, al credinței că fericea e doar una singură, al unei mincinoase și înșelătoare lucidități. N-avea decît să se răzbuie acum, să sfîrșim în bucăți imperiul universului, să-l schimbe în fragmente mărunte. Era drept, cum nu se poate mai drept, Năzuise zadarnic să-i lege pe totdeauna pe oameni unii de alții, urmărise zadarnic un vis prea timpuriu, îl întemeiasă pe sînge, pe ură, pe dominația armelor. Toate, pe iluzii la fel de mincinoase. Acum era prea tîrziu; nimic nu mai putea fi luat de la început, și a doua trăire a vieții era mai chinătoare decît cea dintîi...

Perdeaua de mătase de la intrare se dădu în lături. Dintr-o privire, iatrosul îmbrățișă tot cuprînsul cortului: Alexandru, ridicat în capul oaselor, cu ochii ațîțîți în gol; căpitanul paznicilor, tulburat și slîngherit, ars de aurul pe care îl primise; Ptolemeos, străduindu-se să se ascundă, rușinat de îmbrăcămîntea de sclav aruncată pe trup. Se apropie de rege și-l ajută să se întindă iarăși pe pat.

— Cit a trecut, învățatule? Cit mi-a mai rămas?

— Peste citeva ceasuri răsare soarele, Alexandre, și începe cea de-a treia zi și ultima din cele pe care ți le-am făgăduit. Vezi bine că mă țin de cuvînt.

— Și făgăduielele regești se țin, omule! Dacă mor, vei fi vestit și bogat; dacă trăiesc, te întințese pe cruce pentru chinurile la care m-ai osîndit.

Învoiala era cîștită, și iatrosul o primise ca pe o piatră de încercare a încrederii în sine și în puterea științei.

— Fii sigur, Alexandre, că nu mă voi strădui mai puțin să te vindec. Nu mă tem de lumea de dincolo.

Regele bolborosi citeva vorbe de mulțumire, sorbi din cupa cu leacuri odihnitoare, și se liniști treptat; nepăsarea păru că la locul arzoareii însetări de vise.

Afară, Ptolemeos cel înfrigurat îi apucă pe Iatros de mînă:

— Să nu-mi aduci învinuiri! Am trecut peste porunca regelui doar din îngrijorare pentru viața lui. Să nu mă învinuiești și să nu mă trădezi, nici față de Alexandros, nici față de ceilalți hetairi. Taina să rămînă între noi pînă la sfîrșit. L-am văzut și am înțeles că nu mai are scăpare.

— Zeii ne îndeamnă să nu ne pierdem nădejdea.

— Pînă în ultima clipă? Eu mi-am pierdut-o, iatros, și nimic nu mi-o mai poate da înapoi. Am crezut în Alexandru, am fost părtaș la biruințele și la înfrîngerile lui, la uciderea nedrepte, la generozitate și la cruzime; am bătut odată cu el din vinul gloriei și al urii care însoțește gloria. Drojdia de pe fundul cupei mi-a zgîrnat gîtlejul și mi-a amărit gura.

— Și acum, Ptolemeos, te înspăimîntă gîndul că rămîi singur cu toate acestea, în vreme ce el pleacă și te părăsește într-un deșert de nisip și de piatră? Veac de veac oamenii vor uita că a greșit, sau vor căuta în minia și greșeala lui rațiunea. Tu și ceilalți veți purta povara crimelor la care ați fost părtași, fie numai prin îngăduință, veți fi blestemați de zei pînă în cea de-a șaptea spiță. Ai dreptate să te înspăimînti, generale.

— Rostești vorbe în vînt, iatros.

— De ce nu-l urmez pe Alexandros dincolo? Ar fi atît de ușor! Sint gata să te ajut.

Mîna lui Ptolemeos se închiră pe brațul iatrosului, slăbi și se desfăcu.

— Pe Ares! Îți făgăduiesc soarta medicului care l-a lăsat să moară pe Hephaistion, dacă mă trădezi. Ții minte cum urla cînd îl țintuiau pe cruce, în fața rugului?

Destinul îi blestemase de la început pe vrăci, mîrgînindu-le știința și puterea, închinînd-o în hotarele vremii. Erau răsplătiți sau batjocoriți, și totuși stăruiau să creadă în arta lui vindecătoare, clarvăzătoare și deschiind drumuri la fel de largi tristeții și speranței.

Iatrosul zîmbi.

— De ce rîzi?

— Regele m-a sortit morții dacă scapă. Tu vrei să mă ucizi dacă moare. Cum n-am de ales... Dar totuși n-am de gînd să te vind dacă nu voi socoti aceasta ca un lucru necesar mie și altora. Imi este și mie dragă viața, la fel ca și ție. Poate ești mai bun decît ceilalți. Acum îngăduie-mi să mă întorc la rege.

(fragment din romanul cu același titlu)

VINTILĂ ÎVĂNCEANU

Ars
poetica

Ochiul meu este alb ca un baston de orb
Picioarele mele sint pline de soareci
Țăiate din umăr mîinile mi-au rămas
Pe ceafa și gîntul femeii iubite
Astfel imi duc eu viața printre stele de zinc
Și gemete de omanji muribunzi și copile
Astfel usuc respirînd
larba și rana bătrînului taur
Nimeni nu-mi dă nimic și nimeni
Nu vrea să fie Bastilia mea
Singur sint ca o cruce și sint
Singur precum autopsia
Noaptea las la o parte canalul vorbirii
Și vorbele-mi urcă albastre prin sînge
Ca mercenarii pe scări de asalt
Instrumentali! Dați-mi instrumentul!
Și tăcerea dintre cuvinte
Ca aerul dintre doi gladiatori.

Gravură

Cerneală-n vînt, decapitată milă
De păsări moarte-n pelerini
Și-un ciine înghițînd o biță
De marmoră, printre măsline.
Cinci condamnați la moarte. Pompă
Funebră peste primăveri.
Și luna moale ca o trompă
Și urletele de hingheri.

Gravură

Babe de foc, slăvite figurine,
Centuri de castitate pe genunchi,
Inimi și cozi de cabaline
Mustați și smokinguri de unchi.
Un crematoriu, O femeie beată.
Căzută-ntr-o clopotniță de var
Și o trăsura cu un cal de voie
Și-un genitilom uitat într-un canar.

Scenă

medievală

Cine e faunul uitat la garderobă?
Cine e condohielul uitat în tramvai?
Cardinalii bat cu picioarele-n tobă
Dau girafă fac amor cu doi cai.
Avgst. Mercenarii înjunghiau și agrafe.
Statuia contesei cîntînd la harță.
Doi cai fac amor cu două girafe
Sub o locomotivă, a unui tren de marță.

Imn

Plîngu-mă ție Doamne că lemnul
Arde ca steaua închisă în clopot
Plîngu-mă ție Doamne că norii
Stau nemîșcați între soțire
Plîngu-mă ție Doamne că ochiul
Are pupila pierdută-n palmieri
Plîngu-mă ție Doamne că iarba
Fost-a mîncată de oamenii albi
Și dacă din mobile vechi scurs e praful
Și dacă leproșii nu au femeie
Plîngu-mă ție Doamne că luna
Este în ceruri o coapsă de-argint
Plîngu-mă ție Doamne că fapta
Fi-va spălată ca niște oase
Plîngu-mă ție Doamne că somnul
Nu mai e somn fără răniri.

Centrul

surisului

În centrul surisului stă rana Cavalerului
În pagodele abandonate stau insecte
fără suris

În dulap stă cadavrul amantului
Și în cer stă leul de piatră.
Lipsă cuvîntul ca un picior amputat
de la sold

Lipsă cuvîntul ca o cocoasă fără cămila
Dar lipsă cuvîntul ca o femeie plîngînd
Moartea-n arenă a unui taur,
Cum să mai scriu dacă lipsă cuvîntul
Fiindcă el copie a copiei este
Așezată deasupra unor animale
în flacări.
Dar nu, eu voi scrie cu măruntăiele
Și voi vorbi cuvinte din burdă
Că a mea este împărăția
Și al meu este căldul
Și în numele profului de pe vorbe
Acum și în vecii vecilor
Singe.

Nu

Nu mi se face carnea o meduză.
Nu mi-este frig. Nu sint carlingă.
Mamă, conjuncția stă lehuză
Și vreau mamuși și vreau să ningă.
Nu m-aștepta. Sint alb precum un rege
Urcînd pe esafod. În miini
Țin intestine verzi și blege
Și prin urechi imi umbă cîini.
Nu-nu-nu-nu, nu luminare
Nu șreang, nu arhiduce, nu măsline.
Da-insula, da-mormoloc, da-sore
Da-ochi de mort-albastru-cristalin.

G. Călinescu

(I)

Retragerea în cercul strîmt al „specialității”, dezinteresul față de orizontul larg, problematic, lenea spirituală, acea „accedia” dantescă de care găsea că suferă o parte a intelectualității noastre, și-au avut în G. Călinescu un adversar intratabil. „Nu mai merge așa — izbucnea la un moment dat, în chipul său caracteristic. Ne trebuie o temperatură intelectuală mai ridicată. O mai profundă muncă specializată, dar și o mai extinsă discuție. Fără un public cu plăcerea problemelor, nu poate înflori nici specialitatea. Toți exponenții creațiilor multiple trebuie să stea de vorbă și toți împreună se cade să vorbească publicului. Omul de cultură adică trebuie să fie și un jurnalist în sensul bun al cuvîntului, adică un educator de minti”. (Jurnalul literar, 4 iunie 1939).

Un astfel de, neobosit, „educator de minti” se înfățișează G. Călinescu în vasta-i activitate publicistică, desfășurată în cele mai neașteptate direcții sub o imperioasă, insuflabilă nevoie de confruntare și verificare a mecanismelor existenței umane. O carte, un film, un spectacol teatral, o reuniune sportivă, omul de pe stradă sau celebritatea, moda, specialitățile gastronomice, întâmplarea extraordinară, faptul divers sau evenimentul posibil, ficțiunea realității, superstitii și practici oraculare — toate i-au putut incita deopotrivă spiritul și toate i-au slujit, pe rînd, ca stimulente launtrice pentru a proiecta asupra contemporaneității viziunea sa ordonatoare, utopică și constructivă. Sutele poate mii de articole, departe de a constitui piese risipite după un pur hazard, se cheamă și se completează reciproc într-o unitate organică, străbătută de aceeași înaltă tensiune ca și marea operă de creație. Alături de Istoria literaturii sau de Bietul loandei timpul oșeză de pe acum, între coloanele durabile ale monumentului călinescian, și acest amplu „dialog” cu publicul, revelator ca document al vremii, ca mărturie a unei experiențe sufletești în permanență confruntare cu epoca, alcătuit de un pasionant „pseudojurnal de moralist”, apt de a fi oricînd înfățișat între copertile unui volum ce ar urma să se cheme (la sugestia scriitorului însuși) **Gîlceava înțeleptului cu lumea.**

Acestei de a doua însemnată operă călinesceni rămîne să i se traseze exact cuprinderea. Numeroase texte componente sînt apărute sub pseudonime, nesemnate niciun ori încredințate unor publicații efemere și așteaptă deci de a fi identificate.

O efemeridă, bunăoară, ce-și zicea chiar **Licăriri**, publică în fruntea numărului său din februarie 1931 un editorial în care regăsim entuziasmul juvenil călinescian, dublat de conștientul lui sarcasm la adresa nepăsării și scepticismului:

„Alți Pégas în spume, ținut strîns de un grup de adolescenți, o nouă revistă literară peste atîtea altele, libelule efemere în tremurarea aerului, născute în zori ca să moară în amurg, iată un motiv de zîmbet pentru toți aceia care își delectează intelectul în paginile ziarelor și pentru cari lectura este o ocupație sau inutilă sau obsoletă.”

Nu numai cetățeanul pașnic privește indiferent publicația literară, dar și scriitorul. Acesta dorește reputația în chip arzător, dar numai reputația sa și tot ce e zbatere spre a sosi acolo unde a ajuns el, precum și tot ce nu e în legătură directă cu persoana sa, îl lasă rece. Scriitorul român dorește acum să câștige bani. Pentru aceasta e nevoie ca publicul să se obișnuiască a cumpăra reviste și cărți. Scriitorul însă nu cumpără deoarece pretinde să i se ofere gratuit. Persoanele ce defîin în această țară o însărcinare publică pretînd și ele adesea daruri și astfel numărul acestora care citesc adevărat reviste literare se reduce aproape exclusiv la cei ce doresc să păsească în arena literară.

Cu toate acestea dorința laurului poetic este eternă și apariția revistelor tinerești așa de normală încît există o Revistă a tinereții, perpetuă, care răsară continuu în diferite colțuri și cu diferite numiri.

Cu mult mai multă stimă am pentru aceste publicații decît pentru acelea consolidate în conștiința intelectualului, pentru că ele sînt născute pe terenul pur al dezinteresării. Aceste reviste întrețin iluzia valorii activității literare și speranța într-un destin al omului de literă, ce va compensa îngusta judecată a societății.

— restituirii —

Fără aceste reviste efemere nicio carte nu s-ar citi și nicio revistă nu s-ar desface. Tinerimea literară întreține cu îndărătnicie cultul scrisului și izbuteste să învingă ironia de pe față a însuși scriitorului. Această tinerime sprijină de fapt scrisul românesc și în ziua cînd scepticismul și nepăsarea se va incuiba în sufletul său, librăriile vor fi consumate de iarbă, șoareci și păianjeni. Ca o onoare primesc așa dar invitația de colaborare pe care revista Licăriri mi-o face iar nu ca un calvar al profesiei cum mulți o socotesc. În paginile acestei frumoase și tinerești publicații, voi regăsi năzuințele și dulcile înșelăciuni, ce m-au părăsit chiar da la început din clipa (în) care îmi erau mai trebuitoare. Voi întinde și eu mîna onorifică dar fermă pentru a instruna acest etern de nou Pégas, ce se zbate în mîniile noastre, ale tuturor”.

În căutarea unui cadru fix, cum avea să fie „cronica mizantropului”, G. Călinescu tatonează terenul întocmind cronica sportului, a modei, cronica balneară, într-un mod care nu lasă nici măcar îndoielă că își făcea mina pentru înțitul roman, tocmai în stare de elaborare. Cronica sportivă — semnată **Sportiv** — implica nemijlocit un unghi de reflecție prezent în roman și capitolul de aici intitulat „O gală de box”, transcrie întocmai o asemenea cronică. Cele mai semnificative dintre cronicile sportive au fost reproduse în „Secolul 20” (10/1966) și nu e cazul să fie redate. Concomitent alcătuieste „cronica modei” sub pseudonimul **Dandy**, bizar eventual numai la prima vedere. Căci un asemenea nume de imprimat nu era nici el străin de atmosfera din „Cartea nunții”, dacă ne gîndim că Jim poza el însuși în dandy, puțin snob („cînd o să fiu eu servit cu mare ceremonial pe platouri de argint”), preocupat de impresia produsă de ținuta sa vestimentară, aspirînd la limuzine de ultim tip, de mare efect spectacolar. Dar este suficientă, lectura textului (cum a și remarcat Marcel Duță într-o contribuție din numărul omagial al „Revistei de istorie și teorie literară”) pentru a cunoaște imediat dialectica proprie spiritului călinescian, ridicînd harta actualității dintr-o perspectivă istorică, îmbibată de clasicitate. Odată definește moda, altădată comentează rolul stimulator al vitrinelor, sau avantajele și riscurile nudismului, în fine tehnica machiajului într-un savuros studiu fiziognomic. Să vedem, deocamdată, ce lanț imprezvizibil de asociații îi trezea noțiunea de modă, calificată „o mare aliată ancestrală” (se înțelege, a femeii) în „Adevărul literar și artistic” din 29 mai 1932:

„Cu mai puțin curaj astăzi — dar încă și azi — femeia e denumită de adversarul său masculin sexul slab. Cu acest titlu de inferiorizare, îndreptățit oarecum de argumentul fiziologic — singurul pus la dispoziția bărbatului de natură, toate celelalte fiind născocirile lui pentru încătușarea femeii — bărbatul a crezut că-și infirmăză umilitor adversarul și-l reduce la capitulare pe vecie. Acest perfid și las procedeu de încătușare — sub care se întrezărește frica — se va răzbuna pe cei ce l-au utilizat veacuri de-arîndul, atunci cînd bărbatul vor fi siliți să recunoască ce slabă — deși durabilă — a fost amăgirea lor cînd s-au decretat șexe tari. Pînă la ziua deșteptării din amăgire a bărbatilor și ziua victoriei necontestate a femeii, armata feminină își pregătește marile atacuri masivele malitios prin hîrtiuleți ușoare — dar bine conduse — cu armele grațioase pe care i le acumulează și i le perfecționează de veacuri, marea ei aliată: moda.”

O floare de nufăr în părul Evei a subliniat intinericul voluptos al suvitelor exuberante și o ghirlandă sau o împletire de liane în jurul coapselor i-a timbrat puternic ritmul mersului molatec, imprimîndu-i un accent viu și triumfal. Adam a privit-o cu ochii fierbinți, ca pe o ființă nouă și a iubit-o cu dorinți reînnoite. De atunci, arsenalul de arme feminine al modei s-a îmbogățit și rafinat mereu. Oare nu chiar înprezent insinuant a patronat această afacere, înscriind în analele preistorice ale indus-

triei și comerțului cea mai veche firmă de galanterie de pe glob: Moda et Comp.? Fapt e că treburile au mers strună ca toate cele unde și-a vîrit diavolul codița. Și clientele mari ale casei au reputat victorii strălucite. Frumoasa Elena a pus două neamuri în conflict, a ridicat armatele citorva regate și a nimicit un popor, dar și-a cîștigat nu numai iertarea ci și prietenia prințeselor troiene

e foarte sigur că ceia ce i-a cucerit pe amîndoi — și pe Antoniu mai ales l-a străfulgerat ca o viziune supraomenească — a fost apariția reginei în toată splendoarea gătelilor ei complicate — voaluri misterioase, diademe, colane și brățări — stranie sub machiajuri savante și amenințătoare de parfumuri oculte alambicate. Și toate veacurile au răsunit succesiv de victoriile femeilor cochetes. Aspasia, Estera,

Portret de AL. CUCURENCU

— văduvita de soți, frați și copii — numai fiindcă le-a uimit prin eleganța cu care-și drapa vestmintul, le-a învățat izvoade și broderii soi, pieplănături savante, machiajuri subtile, un fel cochec de a-și lega sandala și de a-și purta brățara, cu un cuvînt, toată arta împodobirii. Bărbatul din ambele taberi — sacrificat din pricina ei — s-au dus la moarte fără murmur, unii chiar slăvind-o convinși că o astfel de femeie merită jertfa.

Nasul Cleopatrei o fi plăcut lui Cezar și lui Antoniu și nu doar numai nasul — dar

Sorel, Agnès, Diane de Poitiers, Ninon de Lesclapart, Madame Récamier — fiecare a dominat o epocă, înscriindu-se în cartea nemuririi cu o glorie divers nuanțată — fie de inteligență, de simț politic, de jertfă, de pasiune — dar toate datorînd în mare parte succesul lor artei de a purta un peplum, o colă-perlată, o rochie cu talabale, un malacov sau o turmure. Popoarele cu cele mai multe femei cochetes au înregistrat cele mai numeroase femei celebre: grecii, romanii și francezii. Astăzi — și mai demult decît astăzi — Franța e reședința modei. Acolo

și-a instalat ea marile uzine și case cu sucursale în toate continentele. Deacolo deșteaptă și impune legile ei — și femeile rezerve și relicente. Unii și unele o acuză de autoritate prea capricioasă și greșesc. Vai, ce definiții ar fi rămas femeia în umbră — ce-nușărească fără ocazia balurilor la curte — dacă moda ar fi împietrit într-o formă unică, a vestimentului monacal de pildă. Ce monotonă și neînsemnată și neispititoare ar fi părut bărbatul, rămîndu-și un element șters și servil. Schimbările inteligente ale modei sînt marea ei abilitate.

Ambiția din ce în ce mai multiplă a femeii moderne e servită azi de o modă din ce în ce mai rafinată și mai adaptată la toate manifestările vieții: are articole seducătoare pentru orice categorie și pentru orice pungă; nimeni nu se poate plînge că a fost uitat. Munițiile se întesc și uzinele prosperează. Bărbatul cîrtesc fiindcă se tem de aceste arme și le numesc perfide. Dar există vreun război cu arme absolut leale?

Cînd femeia va stăpîni în calitate și număr egal toate domeniile vieții, cît și bărbatul, îi va rămîne superioară prin grația cu care a fost firesc înzestrată și prin tradiția darului de împodobire. Ce vor face bărbatul ca să nu rămînă mai prejos? Vor arboră brățări și cercei, coliere și... sutiene? Rămîne de văzut dacă această mărnușărie îi vor prinde și... vor prinde!”

Este și în acest text și în celelalte care i-au urmat („S-o luăm de la epidemia”, „Ochii și sprîncelele”) un senzualism, o evidentă dispoziție dionisiacă, în măsură și ea să ateste paternitatea călinesciană, dacă se are în vedere țărâș, măcar trio-ul Lola, Dora, Mady din „Cartea nunții”. Cu o revenire la 19 febr. 1933 („Noi hecalambe”), cronica modei fu abandonată, spre a fi reluată pasager în „Jurnalul literar” din 1939.

Pentru „cronica balneară”, redactată în concediu la mare, pseudonimul trebuia să fie **Ovidius**, sub care se întărește imediat persoana reală după considerațiile de arhitectură alif de specifice și adînc integrate în întreaga operă a lui G. Călinescu. „Ajuns la Constanța, — nota el în Ad. lit. din 24 iulie 1932 — călătorul nu poate privi fără satisfacțiune repedea civilizată a acestui oraș. Clădiri monumentale sau numai de bun gust, străzi netede și curate, igienă satisfăcătoare în orice locuință. Două pete mari întunecă arhitectura acestui port, — ce sub alte mîni și voine — putea fi ferice: palatul comunal și cazinoul, cel mai hibrid alentat de stil românesc și cel mai anost pavilion secesion. Se susține în genere că Mincu a fost cel mai mare arhitect român. Dar judecînd după ororile școlii sale ne vine să-i regretăm meritele, deoarece în majoritatea cazurilor proiectele în stil românesc sînt înspăimîntătoare. Din tinzi și firide de biserică, din coloanele scunde venețiene și romanice, din turle de sondă și cule de țară nu se poate face o arhitectură armonioasă, corespunzătoare unor nevoi moderne. Nu decorațiunile pot forma un stil, ci ritmica generală a monumentului, iar această ritmică lipsește. Pe fărîmurile unde frumoase cetăți grecești ridicau în fota valurilor coloane și pilastri, primăria Constanței ridică acel monstru cu labe mari și cu cap subțire și ascuțit. Ne trebuiește un stil mediteranean, marin, din suprafețe netede și albe, capabile de a da jocuri geometrice pe albăstrimea apei și este evident că geometrismul șilozurilor și al citorva vile moderniste apare din larg mai ferice și mai local decît albul pietrei al Cazinoului. — Un lucru ce nu se poate nicicum înțelege este de ce frumosul, meditativul Ovidiu al lui Ferrari, în loc să stea pe țărîm mării și să privească metalica mișcare a Pontului Euxin către care sînt îndreptate contemplațiile sale, pironeste cu ochii săi de bronz, cafenelele și bodegele din fata Palatului comunal? Ironie a sortii desigur amară, constatarea că orice urmă de romanitate a dispărut din această lume semi-elenică, semi-sciifică”. Să se fi simțit noul Ovidiu chiar ca un exilat? Oricum relațiile sale sînt încărcate de sarcasm la adresa mediocrității înfîlnite în cale, o descriere necrutătoare a vulgarității etalate pompos, observată și circumscriasă precis de un ochi familiarizat cu „capriciile” unui Goya.

Geo ȘERBAN

cităm din volume

avant premieră editorială

○ cite lucruri

Al. PHILIPPIDE

„Visuri

în vîietul vremii”

„Floarea din prăpastie”

2 volume, B.P.T., Editura pentru literatură.

O, cite lucruri au rămas nespuse,
Vechi juvaeruri risipite-n drum!
De-unde să le mai adun acum,
În drum pierdute, pe vecie duse?

M-așteaptă poate altele în cale,
Dar viața merge repede la vale,
Și vremea tot mai iute se prăvale.

În evu-n care-ntice manuscripte
S-adăposteau prin chinovii și cripte,
Monahii scribi tot așteptînd să vie
De prin meleaguri arăbești hîrtie,
Rădeau vechi pergamente cu-o custură
Și copiau pe ele din Scriptură;
Nu scrijăiau adînc, să nu le strice,
Și-așa, sub psalmi, trăiau gîndiri antice.

Mi-i sufletul ca unul din aceste
Ciudate manuscripte palimpseste;
Șterg scrisul proaspăt și deodată iese
Alf scris, cu slove ciunte, nențelese.

O, dacă-aș izbuti să le descuc,
La vechile izvoare să mă urc,
Poate-aș găsi-n adîncul lor piitite
Acele lucruri ce n-au fost rostite!

NINA CASSIAN „Ambitus”
Elefantul verde

Poftim, poftiți, apropiați-vă de vitrină.
Vă prezint o machetă de univers.
Să contemplăm, deci, trofeele și-această fină
colecție de eșafode cu singele aproape șters.

Și falnicul colt al Elefantului verde,
răpus cîndva de mine dintr-un unghi de jos,
cu țipete și lașitate. (Prin amintiri incerte,
îi mai văd reverența piciorului gros.)

Cercetați cu atenție aceste monezi și batiste
de regine defuncte din orase ploioase
și-acest cap cu orbite enorme și triste
sînd incomod pe două încrucșate oase.

Nu vă mirați că după-o aventură-atît de mare,
gloria mea e atît de puțină.
S-au mai văzut nedreptăți similare.
Dar poftim, poftiți, apropiați-vă de vitrină!

Editura pentru literatură.

ILIE CONSTANTIN

„Fiara”

Somm

Prea lungă e, prea mult îmi fură
din pacea care mi-a fost dată,
din aer, singe și căldură
această moarte repetată.

Cînd mă închid ca sub zăbrele
după aceste gene grele
afîtea vorbe-mi mor pe buză,
afîta timp mi se refuză.

1959

Colecția Albatros,
Editura tineretului

PAUL DANIEL

„Borsalino-ventabil”

În curînd va apărea în librării, în
Editura pentru literatură, volumul de
proză umoristică „Borsalino-verita-
bil” de Paul Daniel.

Cartea este o sugestivă trescă a
vechilor mahalale bucureștene și a
provinciei, o lume plină de pitoresc
și de calvar, cu toate ticurile, ciu-
dătenile, patimile și dambalele ei,
în contrast cu cea din zilele noastre.

Editura pentru literatură.

jurnalul unui cobai

1940

30 Martie

fragmente

Mă întreabă dacă Antoine de Saint-Exupéry n-avea dreptate când spunea că singurul lux adevărat e acela al raporturilor dintre oameni? Eu crezusem până acum că singurătatea este adevăratul lux...

Fiindcă în primăvara asta cheală — mi-ar plăcea să-i spun spelbă — (imaginea e a Dinei și termenul arhaic al lui Mateiu Ion Caragiale) mă simt înșingurat, dar altfel: tonic, echilibrat. Nu mai rîvnesc femeile pentru puzulele lor frumos îmbrăcate în corapi străvezi...

Dar șerpii neliștiți urcă în mine, fiindcă pentru ei nu e nici zid, nici cetate de nepătruns în singurătatea mea, ei sînt singurii tulburători. Se încolăcesc încet, domol, fără foșnet, tăcuți — șerpi adevărați.

Îată: ieri și azi m-a bintuit deodată conștiința morții. Sînt treaz, lucid, senin. Mă îmbătă o calmă dragoste de viață, o euforie reținută dar plină, firească. Cresc. Cresc asemenea pomilor, ierburii, gîzelor. Fără să știu, fără să vreau, fără s-o caut.

Nici Loti nu mă interesează mai mult decît oricine altul. O privesc și-i vorbesc ca unei bune și demult cunoscută prietene. Fără tragedii, fără chinuri, fără nervi, dar eu sînt undeva, într-altă parte, într-o zonă care mă face intangibil. Parcă am convorbi prin doi pereți de sticlă. Ea nu mă înțelege — este și greu: după șapte ani, o asemenea schimbare bruscă! — dar eu mă înțeleg și asta mi-ajunge.

Azi după masă, la Salonul Oficial unde am fost pentru gazetă, l-am întâlnit pe Tudor Vianu. Am mers în autobuz împreună și am vorbit despre Mateiu Ion Caragiale, în primul rînd. O întâlnire reconfortantă, ca toate convorbirile pe care le încerc cu noi cunoscuți. Cită deosebire între Vianu și Rosetti! Cită inteligență calmă, cită conștiință senină, cită siguranță la omul ăsta, care nu înlătură toțiși afectunea, dar o conturează, o precizează, o ordonează.

Invitațiile de a-l revedea, pe care mi-a făcut-o la despărțire, am să-i dau un mare, și cită mai curînd. Cred că am într-adevăr nevoie de un om ca Vianu, cu care niciodată amicitia nu poate degenera în meschinărie și libertăți nepermise. Dar nici nu se poate reduce la zimbete protocolare și prefăcut afectuoz. Aș vrea mult să știu cum au să-i placă poeziile mele de mahala.

Peste toate și dincolo de toate, ceva moare în mine, ceva care poate fi biologic, poate fi o epocă, poate fi un cortegiu al amintirilor, o convertire a sentimentelor. Sint precis, cum aș pipăi cu buricul degetelor, că aici, înlăuntrul ființei mele, se stinge, se lichidează, se încheie un capitol. Biologie? Poate. Vîrsta? Poate.

Poate. Și nu sînt nici măcar emoționat. Nici măcar trist. Sint numai singur, singur, așa cum m-am dorit întotdeauna, singur și totuși cu cineva, cu un alt eu însumi, de care mă despart ca de o veche, prea bună cunoștință, mă despart pentru totdeauna.

Aș vrea să se îște în mine o dragoste mare, nouă, tulburătoare, să se deschidă o altă fereastră în viața mea, pe care o singură femeie ar putea-o deschide, așa cum a făcut-o acum șapte ani Loti. Dar eu nu pot nimic în tot acest tărnăric joc, eu nu sînt nimic, sau chiar mai puțin decît nimic; nimic e neantul,

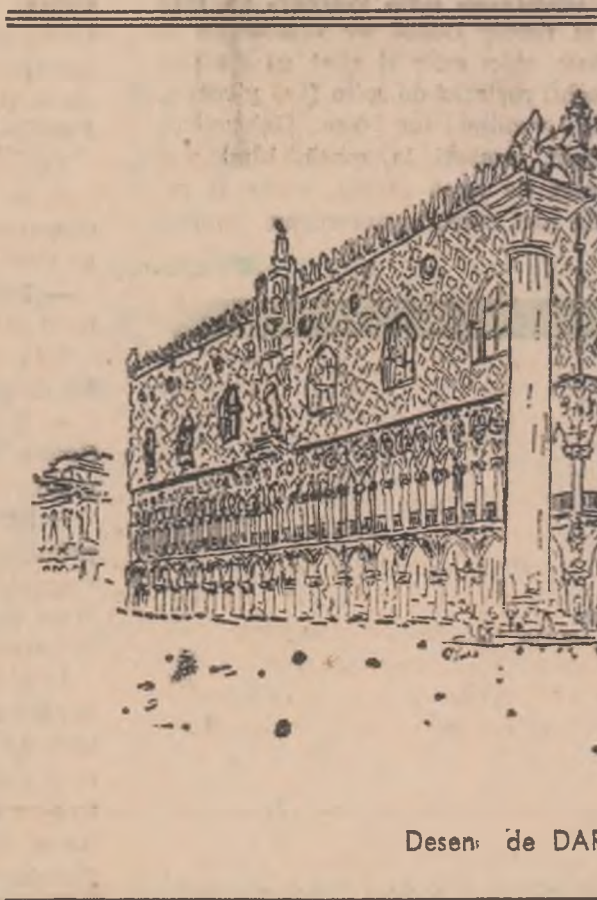
infinitul, iar eu sînt, exist, biată gînganie firavă, supusă vînturilor, ploilor și soarelui, eu sînt amorf ca o amibă, ca o materie vie dar inertă.

Adă-mi, primăvară, adă-mi soare, adă-mi pămînt, dragostea nouă, seva nouă, dați-mi din puterile voastre noi, eterne, unice, fiindcă sint cosmic!

...Și eu rîmîn mai departe în această haltă a vieții mele, la 28 de ani și șase luni, așa cum rîmîneau în copilărie și aștept prin gări obscure un tren, care nu știam nici cînd, nici de unde vine.

Pe Gramont, un colț de peisaj care m-a făcut să regret că m-am lăsat de pictură. Scumpa mea mahala! Asta e Bucureștiul meu: fără blocuri, fără sufocări, cu case cenusii, cu cirpe întinse prin curți, cu copiii pe care-i iubesc atît, ruși, zdrelțiți, beliiși la genunchi, murdari pe botșor, cu corapii căzuți. Trei ceasuri de vagabondaj mi s-au părut trei minute. Nici nu știu cum m-a prins noaptea.

Recapituliez zilele trecute; mai întîi, plecarea lui Loti, urîță. Cu „scena” mea și meschinăria ei. Apoi, Laub care mi-a făcut cadou o cravată frumoasă, așa cum văzusem una la gîtul lui. Dragutul de el! Cită vreme n-a știut că „Paul Scorțeanu” din Timpul sînt tot eu. Nici nu s-a gîndit să-mi dea măcar un telefon. Iar acum, cînd a aflat, îndată ce i-am spus că-l admir cravata, în loc s-o scoată de la

Desen de DARIE NOVĂCEANU

gît să mi-o dea, a cumpărat una de la „Novac”, pe care mi-a oferit-o mindru, în ambalaj original. Tot un negustor prostănăc a rămas.

O bucurie: i-am dat Hildei poeziile de mahala care, spune ea, i-au plăcut foarte mult și au inspirat-o; „Fata necăjită” și „Cîntecul țigănesc” vor vedea, așadar, lumina pianului! Secret, sper s-o cunosc prin Hilda pe fata aceea fermecătoare care e Elfriede Rotschild, am văzut-o la recitalul Floriei Capsali, cu Hilda împreună, dar am evitat cît am putut să-i fiu prezentat. Mi-era teamă să nu mă bilbi de emoție.

Și nici nu știu dacă-l voi putea spune vreodată, totul.

Astă seară, la Aro, un film deosebit, producție Warner Brothers: „Fiicele doamnei Masters”. Mi s-a părut deosebit, fiindcă răspundea întocmai problemelor mele și stărilor mele de spirit. Și fiindcă mi-a dat (pentru a citea oară un film mi oferă această ogîndă?) puțința de a mă vedea pe mine. E drept că asta m-a intristat puțin, dar nu din vina mea, ci a României. Filmul ăsta, construit ca după un scenariu scris parcă de Sherwood Anderson sau André Gide, pune problema căsătoriei așa cum eu i-am pus-o lui Loti, după ce mi-o pusesem mai întîi mie; de cite ori nu i-am spus lui Loti, din clipa cînd mi-a mărturisit că mă iubește, că e un non-sens și o mare greșală să ne luăm? Am avertizat-o, am rugat-o. Sîrșiri? Îată-l! Eu am avut dreptate. Mă cunoșteam destul de bine și acum șapte ani. El îi trebuie nu bărbat întreg, cu o meserie „serioasă”, cu un cap sănătos, cu moravuri „sănătoase”, cu stabilitate, un om cu scaun la cap, — nu un dezaxat, un nebun, un bleștemat ca mine. Ce puteam să-i ofer eu? Tot

și nimic. I-am dat și una și alta — și n-a rezistat. A trebuit să plece. Mă întreb, acum, dacă n-a stat cu mine, cine știe cite luni sau ani fără să mă iubească, sperînd într-o „umîntîre” a mea, care tot întîrzia să vină. În sfîrșit, lucrurile nu s-au desfășurat prea tîrziu, nici pentru ea și — vreau să sper — nici pentru mine. Mai am în față cîțiva ani buni. Să-i trăiesc așa cum îmi vine.

Dar filmul ăsta m-a intristat puțin; bineînțeles, eu n-am să pot spune niciodată ca Masters-Tatăl: „Am un rendez-vous cu Universul” (ce vers maiacovschian!); eu sînt făcut pe tiparul țării mele. Nebunia mea, instabilitatea, gustul de hoinăreală, inegalitățile, — totul e croit la o scară redusă; universal, poate; dar un univers la scara 1/1.000.000.

Gratuitățile mele nu depășesc gestul de a oferi unei femei străine, întîlnite pe stradă, toate buchețele cu violete luate de la o țigăncă, cum am făcut anul trecut, nici pe acela de-a merge după o altă femeie trei ceasuri pînă să-i spun un cuvînt, numai de dragul de a o privi. Nici nebunia mea nu e una de mare calibru; dacă fluier pe stradă și salut femeile străine fiindcă-mi plac, n-am să găsesc în mine niciodată puterea de-a le vorbi așa cum ar trebui și cum înlăuntrul meu aș dorî-o. Nici scrisul, nici poezia mea nu trec dincolo de limitele unei inspirații cu puțin-puțin peste medie.

Și, că am scris vorba asta: Rîmite, e bine că am văzut filmul Warner-ilor, fiindcă ei mi-a dat încă o dată măsura limitelor mele. Aie mele și deopotrivă ale României. Sintem țărani, nu? Și avem, prin urmare, simțul măsurii pe care-l proslăvesc Giono. Mediul, istoria, tradiția românească, totul, nu-mi îngăduie să calc aceste limite. O, nu conștient, deloc voluntar! Dar e ceva în mine care mă oprește, care-mi stăvilește pornirile, omeșă de furtună ar fi ele. — e un zăgaz care se coboară tocmai atunci cînd ar trebui să tragă în faptă gîndul cel mai nebunesc. Dacă mă gîndesc bine, văd că nici Argezi, nici chiar Barbu, n-au depășit aceste limite. Unul singur a putut-o face, tocmai fiindcă era un nebun veritabil: Eminescu. La el, totul e grandios, e într-adevăr „un rendez-vous cu Universul”; dar Eminescu era așa, fiindcă era el. Și eu sînt cum sînt, fiindcă asta sînt eu. (Mă uitam aseară la Perahim și la Tilly; băieții ăștia, fiecare în felul lui, sînt cu totul alții decît noi toți, cei de la Timpul, nu fiindcă sînt mai „artişti” sau mai deștepti; fiindcă au mai puțin — eu cred că n-au deloc — conștiința limitelor pe care cîmătură românească le pretinde. Ei bine, eu nu voi depăși aceste limite pentru nimic în lume, cîtă vreme voi avea lumina minții trează, chiar de-aș și că, depășindu-le, aș țibui să fiu extraordinar. „Extraordinarul” ăsta mă oripează; îmi dă sentimentul celui mai grav cabotinism, sentimentul lipsei de măsură care te face ridicol. Măsură de care sînt mult mai legat înlăuntrul meu, decît s-ar putea deduce din actele mele.

4 Aprilie

O zi plină. Mai întîi, de soare. După zăpezi, după geruri, după plecarea pe care-o cred și o doresc definitivă, a lui Loti, o zi cum n-am mai avut demult. Cu plimbări lenese și îndelungi prin vechiul meu cartier: Bulevardul Maria, 11 Iunie, înenăchită Văcărescu... ce de evocări!

Pe Gramont, un colț de peisaj care m-a făcut să regret că m-am lăsat de pictură. Scumpa mea mahala! Asta e Bucureștiul meu: fără blocuri, fără sufocări, cu case cenusii, cu cirpe întinse prin curți, cu copiii pe care-i iubesc atît, ruși, zdrelțiți, beliiși la genunchi, murdari pe botșor, cu corapii căzuți. Trei ceasuri de vagabondaj mi s-au părut trei minute. Nici nu știu cum m-a prins noaptea.

Să mă întorc la mahala! Acolo e, pentru

Remember

Albastrul alb al ochilor ai mei în care lucruri din cele mai neașteptate făcut-au dragoste pînă-au ivit căpruiul pămîntui al ochilor ai mei în care dintr-o bolire necuprînsă-n frunți s-au scufundat columbi, vulturi cu-ațîșia ochi — minuni și munți — prin poarta cărora se-nchipuie clipă cu clipă se și petrecură un mort de tînăr, un născut cărunț, un hăituit, cumva un semen proorocind sau înjurînd sau fredonînd statornice refrene de-înșingurare, luptă, jele, și acei ani din piericeniua ochilor ai mei în care aștăzi ce spunem suflet se numea o cloșcă ori un diavol bun.

Porta caelorum

Fecioara durerii-mi surise cîstît ce este viu, ce este mort și ce este viteza pe umbre cu muchii de oameni, pe sub clopanița nepăsătorului de mine fecioara durerii-mi surise cîstît o întrebare asupra întrebării, semenii vă chem sau vă ascult — aprice pentru goană, goană pentru aprice și ce popoare-or năpădi pe fruntea-mi o întrebare asupra întrebării;

un mal cit să se poată-mperechio îndemnul și descumpănirea tăcerilor ingenuchiate-n frîgul treacului prooroci, înțeleaul vis simțit sub talpa la fuga pe loc a culorilor... un mal cit să se poată-mperechio

alte și alții și iarăși un fir cu plumb cum soarben-învizibil coloane albe din deviate mlaștini; tot mai puțin iubită ne cunoaștem, o, ape vechi și muzical nescrisul — alte și alții și iarăși

A Mea Intangibilă Noapte!

Cuminecare

Nicio putere-n noi. Schimbarea nopții într-o altă fată, o nouă amăgire scufundarea ochiului negru, doamntul orb, parchi de ieri în dinți strepeziciunea acestor limbi ce singur mi-am mușcat-o să nu uit. Și gîteava ce poate fi poezul decît cuvîntul survolînd corect facul pustiilor lacustre... Nicio putere-n am. Scrijeie poarta, unii se duc și unii vin și plînge. Unul pentru toți ce rid, încă zîmbesc — surid sub ploaia lui în pielea goală, ațîșia gospodari să minunez: „Bună Vestire!” Dar ce spun eu? dar cît liberatoarea dogă, vremea cîreșilor, cît solitara... Nicio putere. Ne împrumutăm.

Al Gebr

Culoare dinaintea aici nașterii mele, o! grămadă bălăte, ai mărilor ciorchini peste catarge translucizi, cite cărările adormitoare și cum se trage lumea într-un unic vis... Tangențial sârutul cu țărîna ultimii și încetei luminării, iar sunetul ne e garoafa inserată-n violeta tuturor de a iubi...! Turma silabelor — și cumva eu către gîndire ostentivă slobod... Mai pot istorisi, nebunii de demult, printre mînoase vînturi dau morile semnale despre drumirea noastră pe sub pasul umbrelor de ferburii, — fată ce nu are apărare și răzînd s-a fost făcut trupire albă... Deschide întenericul privirea; aerul presimț și tu overa flăcărilor subterane — intimitală n-anotimp arînduită, pierdută și mereu veniții sîntuu de Dumnezeu trecînd departe... O, așezat în măsura bunului-rămas l și păsările iau cuvînt de fericare misterioase cerurilor tale adolecente, o epidermă-albastru fumegînd sub tîna gîndiei, și grav ducînd o mină de-a lungul alviei secate... Frumos abruptele serbării! Numai frunziri, aducerile-aminte un eou din care curg sonori titanii darul unei complicatții; prin pletele zămislitoarelor pe mine scîntîind alifea generații — și primăvara nopții...

Compendiu

Ajuns de-asupra mării, soarele-aici n-a răsărit; din faptul apei izvori degetul care l-a oprîi dincolo... Pămînt celos și lung, și capul meu cum iiese, iar o femeie lubric încardată se pregătește-ntr-un avînt să mă muște din el o cîosvîrtă de geniu, cit de indiferentă toame la anotimp și cazuri. Alături strict alți cap descarnat poate-al meu, cu o renașcentistă măiestrie ochia vîntul, băți de coate, filitrii de cozi tasonind lumina viitoare... Crăpat potirul se uplea la loc, degrabă firul sufletului puber; mîrgăritar în flăcări călătorea planeta. Așa — cuvîntul sigur ce zicea că haina face omul — o tragedie vine ca tîmnaș; copaci o iau razna pe sus topoarele cu ei, între soareci și îngeri s-au făcut naturalele schimburi... Din cercul dreapta survolînd au descîns unii mari, unii mici, o ancoră un drum — Barco Thôdol împreună citeau prin deserturi la rînd. O bine viețuiri! Uscate bube, albă carnea cu fețe de păsări sub sîinii greu delir de la roz la carmin. Adorm cu line și mă scal cu el, un ou în colț își face harokiri... Și cine e aceea carea fi-voi eu? Dar nici o floare numai crini de ger adînd prin frunză istovite sexe... În inima oricui, cruci, un stîlp sîrat umbrăse abundanta, și spînzurîndele-mi picioare acționează foalele armoniului unde suspînă Dumnezeu.

Ultimul izvor

Printre copaci marea a coborît, ceva îmi scapă, mereu așa, mereu altminteri, și piatra se adîncește și urc unde începe curgerea, cu siguranța că restituți ceea ce nu am văzut niciodată...!

Oră vinată

Capul păsării intră în cercul puțin dar cu inima ușoară. O luminare-ardea... un pîrguit și singele ce n-am băut; aceleași culele pe lemne și pe cîmpuri, pe frunți numai pierzînd... Man muss blind sein um Gott zu sehen, — o febră și mă scalde, tulbure să mă mai opere de femeile albelor cărți, coloratele albe l... Fereastră noastră se umple deodată cu-adolescentul vin.

Cvartet

1. Cristal fără speranță!... Insă sînt?... Cum aș mușca un cîrpii de vrăbii, jurîmprejur purgatoriu iubirii; domoale roți de care îmi alb mingie chipul — unde-mi deorins a scrie vînt de iarnă, a citi curcubeu, la răscuri sîntii Gheorghe spîlîndu-și lanțurile mîinile mele — potecile laptelui către pămînt, fără de fund gîteata tîind unda finitii, și cînele-n amurg urînd pe sub ramuri de stete cu fețe de îngeri, de plozii bătrîni, pururi de toatele în care cred și de tot ce îmi este ispită aici — tăceri încercate cu trăznete vii... Greșete cine-ntreabă și cine va răspunde — doar cel ce n-are casă, voga lumină refăcînd pe trupu i nesins zodiacale semne... Foarte din zori umorul marilor tentații și lanurile-albastre sau străzile prin ceață — adînc un lăcrîmar îmi toace firul, ah! viața ce grozavă — plus sinele meu... În faptul nopții nevăzută rîzînd plînsul copilului ce-am fost, voi mocănițe, miriști, strigături; halucinant trăind cite imagini.

2. Trec oameni în șoaptă cu lumine în pumni, la-împărîșie merg, se-nțorc de la-înviere — poate, trecutul sînt — cuvîntele nicînd măsura arătătorii mele; și demonii — un catalog complet aveam în rafturi! — din oăule cenușei de curînd... Vreun tînd nu mai sînt — neîncetate căile ucigînd și-nforînd porumbii... Ce să mai zic pe flămuri?... Curg — cei mereu umili în brazi; orice bolez numai evaporarea corolelor de piatră, astfel de vari și mucegai. În tîna minitei somnii îmi reîntorc capul, s-o dus ceva alătură cu mine — și traversez uitat aiurelile zilei, ce spus la fărîm scintile lucruri bune de trupit, grele forme de-o neagră urgență... Și văd un tranșafir încă senin, un cub unde tîiue balansoarului bunicii — dînr-o ogîndă caldă-n altă conținută clipă cedînd unui fulg, celui palang vrăjii de mînta nurorilor — presuri și pescăruși topii pe verticalele velînte podidite de focăci, și ciob lingă ciob glasul bunicului iucînd la lună alte corăbii în poiana ferestrei înghețate. Mă vor călăuzi trădatele orni, așa cum au făcut-o și cu ceilalți? O lirică — oricit de neplăcută: prezența poezie exprimînd poezia izbînzilor care mă fac sentimental... Un orb îmi iau de braț, și iar istovitul în spirit!

3. Vîno vară, vîno iute — cînd voi trage eu cujful... Viscolul s-a întors deodată cu roua în aripi și-a fost de nelovit lungă împerecherea mea cu mielul, cu rotaciemele și tîncul și valbura fecioarelor și leagănele zării, din poartă-n poartă cu acel răpus perfidamente, mereu cu răsufletarea șerpului soarelui, finului lunii iocanelor pe glăji, cu unic cercul norilor tîind izvoru-afitor altor mult pibeghe centuri, cu gura de miera-o directelor toamne, în tînda zidurilor cu necunoscutii și limpezii cai... Pare a fi ieri, privesc la Dumnezeu din fiecare cută a zborului ștregarilor sfîncilor mele prin taină; o dăruie prima iumătate — și nimic eroic... Ca mugurii ce se strecoară-n rădăcini delirant pasul firii — fugare ezitări și-nlînărie țării! Scrijeie treptele, urzici și cîtine crescut-au pe ele, blonde codatele în treiculor culeg măcișe,

duminică din pod ochim lemul viorilor de pe biserică și inima mi-o alegeam din ulmul miremat de carii, roșie apa printre solzi de aur — de zomolul proaspăt al coasei haiduci eram cu totii și mere verzi furam — în ploaie migăleam la șteampuri scările pentru brațcei Și mă rostogoleam pe-ncline copărișe... O cloafîlă gafa o mă naste, o melancolică prea repede pădure ... Sîntă Barbara roagă-te pentru noi!

4. Heraldica și violenta — nu uit să-mi amintesc visul și hora, delunata perechilor, adoleșcentele rotule tulburînd tîul și vindcaturul meu suflet! — ațîta curăție-n pîrg; dincolo de lozinci eroarea vreunei palpatii — cumva cu zîmbă trist mă iau în palme, privesc risipitul ponorei... „Gheorghe-n Galizia și Iuliu pe Mont Cer și Toader la Tirol — pentru Király și Kaiser — scrie în întîrîmîrul unde pe Cătălina și Ion Constantin și Maria și Lena, Avramuți, Titiana și Gheorghe i-a purtat offica și darul alături de copiii, fîrtății strănepoții trașilor pe roați, ai Craiului nebun de cîtă sărăcia tulnicătorilor mari meșteri de doniți și ciubere. Mă frîng sonor doar sînge, tîmie și nedace: cum între noi vorbire n-a fost, nenumerate sărutării pe frunte scintei grave. Sulfurarea ultimă — o unvi gînd mai dureros pe undeva jucidu-ne de-a orizontul... Tainita terbiu... Piatra Grăitoare... Dea Viu... Țara moftăscă — de hude, lampașe, izbucuri și turci... mișcarea straielor de în și ciocareilor albi de pînură de lîină, și lăncu care-i umbra lui cu jalba colduînd și cloplu sus și înzîria alba — cita fărîna la muare și copii; și în tot locul răsărînd — pe case-o cruce neagră-n cruce cu un vîntălu... Am fost iubiți; pot lacrima s-o sterg sau multmaibine pot s-o azvîri în sus Tirziu voi cînta — voi cînta, din ceruri coborî-voi o ancoră blindă, plenar călcîiul ierbi de la altcineva în mine, și floarea ruinată, mai trumoasa, șacîndu-mi pagina acum întredeschisă... Tu, care ai fost, ridică-mi frunza — și mă amestecă în valuri...

caraula de noapte

proză de Constantin Ţoiu

„...De aceea, Noi poruncim că de azi încolo, caraula de noapte să înceteze a mai striga: Te ved, te vad, și mai bine pe tipărlă a vede, fără a se da de gol, că vede și nu vede pe nimeni!”

(Alexandru Moruzi Vodă)

Până la stația terminus a tramvaiului, peste maidanul întins plin de grămizile de gunoi ale orașului și de săpăturile cărămidărilor țigănești, nu mai era nimic, decât povestea, pe care într-un anumit fel putea să spună că o ducea în brațe, bococnea urâtă, învelită în hirtie de saci de ciment, cu sfoara înmădită din mai multe bucăți legate în cruce, cu bilețul înăuntru. Între haine, scris pe dosul unui pachet de Naționale și pe care scria un singur cuvânt: *Indestructibil*. Era, și spre ea mergea acum, ideea oamenilor de totdeauna de a se strînge laolaltă într-un loc îngheșuit, anume ales, unde legile, crezînd că apără, lovesc cel mai bine. La asta însă, cum începe orașul, el avea să se gîndească mai tîrziu, ajungînd la răsrucea celor două șosele, unde un motociclist cu mustață neagră, țepoasă cu dantura completă de aur și cu cîșme birger își făcea plinul. Acest lucru, orașul, se vedea clar acum, prima dată, în timp ce înainta cu bococnea, mutînd-o de pe un umăr pe altul, cînd n-o ținea sub unul din brațe, ceea ce făcea să-și întindă mult cotul în stînga sau dreapta, sau în amîndouă brațele deodată, cum ai duce la piept un copil adormit, ca și cum ar fi fost vorba de o povară cărăia nu-și gîsise centrul de greutate. Și totuși, pe maidanul acela pustiu, foarte bine ar fi putut să pască bizonii, din care se fac fluieri, arme, arcuiri, juguri, corturi și bărci. Bivolii aceia americani, din care mai tîrziu s-au făcut și bocanici, cînd vinătorii s-au schimbat și nu mai purtau pene, fiindcă și ei, vinătorii, vîd în vîntul cel-îl urmăresc altceva, cu timpul, cînd timpul se schimbă și el și apare altă utilitate.

Oricum, aceștia din urmă nu mai țineau un braț înălțat și nici în victima desprinsă de turmă nu mai vedeau (în însăși forma ei îngrozită) forma doritelor lor: jug sau armă sau cort sub care este atît de plăcut să auzi ploaia...

Asta observase ultima dată Chiril, înainte de a intra în lungă lui sinuozitate, cu o iarnă în urmă, și aceasta, iarna, ultima din tot ce-și dăduse mina să-l facă să fie cum fusese: niște vrăbii care se scîldau în ninsoare și care, înșelate, mîncau lacome fulgii de zăpadă. Era, spunea Chiril — el însuși înșelat în puritatea lui sălbătească și în instinctul său fără gres, gresîndu-și grav de tot prin însăși această siguranță și prin îndărătnicia de a opune oricărui experiențe un singur fel de a fi — era prima generație de vrăbii, născute în vară, nu cunoșteau ninsoarea și ele începeau iarna cu o confuzie.

După aceea Chiril ajunsesse la capătul străzii noastre periferice pavată cu bolovanii colțuroși de riu, și acesta fusese cel de al doilea lucru pe care îl observase: un om în papuci, cu capul gol, aplecat, tînd în zăpadă o curcă; se silea să taie, adică, din cauza gîtitului și prea împodobit, iar el mai văzuse păsări de ogradă jerrifite, dar o curcă, din pricina înfățișării complicate și bizare, din pricina formei sale aparținînd altei civilizații, avînd chiar stingăcia și mustrele nerostite a unei civilizații apuse ce și-ar fi pierdut graiul, intrigă, spunea Chiril, trezindu-ți ceea ce de fapt niciodată nu se știe precis (decît printr-un semnal misterios) de unde începe ideea de crimă. Fusese un semn rău. Stau, în august, pe galerie, mă uit dintre crengile de viță sălbatică ale verii la cișmeaua de visavi rîpăind cu putere în grădina cu flori. Chiril, cînd venea să mă vadă, cum ședeam nemîșcat cu capul ascuns între crengile viței spunea: ești un țap! țapule! țapule! și eu cu capul meu inform, modelat de o mină prea aspră, obișnuită mai mult să apese decît să mîngie, știam ce voia el să spună rîzînd, ce vitalitate, refuzată, îl resțitua, îmi cunoșteam prea bine din oglinda mea de bîlci cu ramă lefîmă de tinichea și cu o floare roșie de vopsea în colț, mutra mea de satir inform. A fost un semn rău. Toate se pregătesc în tăcere, dinainte. O șansă de a ghici, există. Lucrurile îți fac semne disperate și tu trece printre ele, habar n-ai! Și este imposibil să nu fie o șansă, tocmai pentru că totul este un joc și în orice joc pierderile și cîștigurile, binele și răul, capcana întinsă și mijlocul de a oocoli, se echilibrează, dar cine poate desluși într-un om în papuci, în însăși aplecarea lui, în acel moment, (ca și cum s-ar prefăca că nu te vede) în pata roșie din zăpadă și în sacrificiul neîndeminatec al unei curci, un semn? Poate că eu, în spațiu mea nemîșcată care mărește lucrurile, în alarma mea veșnică, aș fi presimțit și aș fi spus punîndu-mi mîna pe umăr: Chiril, oprește-te! Iar Chiril n-ar fi dat colțul spre strada cealaltă, unde se termină cartierul nostru — toată lumea spune că de acolo începe asfaltul — și, dînd colțul, n-ar fi văzut nici cîinele negru, un cîine tînd, înalt, spunea Chiril, care era atît de scund, cu pieptul alb, mergînd trufaș, cu capul în sus, privind departe într-un punct fix și ale cărui ghiare se auzeau scrișnînd pe asfalt. Toate

acestea neîntîmplîndu-se, sau măcar ocolindu-le, nici Octavia, sora bună a lui Chiril, urmașea celei „înconjurată de centurioni și soldați”, n-ar fi trecut asupra fratelui ei martiriul strămoșei, pentru că, la urma urmei, în lanțul acesta de cauze și de ocazii obscure, în pregătirea ceasului rău contribuise poate și eu, fie și numai prin simplul fapt că, într-o zi, Chiril și Octavia venind să mă vadă, m-am apucat, cu obiceiul meu destul de pedant de a dezgropa întîmplări din istorie, să le citesc patimile fetei romane. O rugasem pe Octavia să închidă apa care răpăia cu putere între flori și ea deschisese porțile de lemn, văruiată, a grădinei noastre și răscuse robinetul, de departe, cu brațul mult întins, cu celălalt stringîndu-și între pulpe poalele rochii, să nu se ude. „Și această copilă — le-am citit din poziția mea nemîșcată de țap ascuns între crengile viței sălbatică — înconjurată de centurioni și de soldați era la vîrsta de douăzeci de ani separată de viața și prin presimțirea nenorocirilor sale, fără a se putea bucura totuși de repaosul morții. Puține zile după aceea (Chiril stătea revemît cu amîndouă mîinile de marginea galeriei, cu bărbia lipită de palmele suprapuse și mă privea) ea primi ordin să moară... A fost legată și i s-au tăiat vinele tuturor membrilor. Fiindcă singele întîrzie să curgă din cauza frigii, ea a fost înăbușită în aburii unei băi calde. Și pentru a face și la marea cruzime, capul ei a fost dus la Roma și înfățișat Poppaei... Amintesc acest fapt inadins, pentru ca toți cei ce vor citi istoria acestor vremuri în cartea mea, sau în alte cărți...”

Nu văzusem, Chiril avea să-mi spună după aceea, că Octavia își astupase de mult urechile, și-am ridicat ochii abia cînd am auzit poarta ce dădea în stradă, trîntindu-se. Și am auzit-o și eu, în fugă pe bolovanii străzii, și cred că numai fugînd lăsa să cadă totul asupra lui Chiril, el și redevenea ceea ce fusese probabil de la început, o fată romană tragică, osîndită, care, vînd să păcălească, a doua oară, destinul, și-ar fi schimbat sexul: iar Octavia, sora lui bătaioasă, ieșind pe poartă în goană, în ziua aceea prevestitoare, recetase, fără să știe, fuga de mai tîrziu pe bolnavii de riu ai străzii noastre, pe care, mergînd, trebuia să te clătini, cînd ea cuprinsă de furia ei curată, zburase, străbătînd-o, de la un cap la altul, scoțînd oamenii din curțile înecate în vegetație cu privăști și puturi americane, în timp ce țipa, alergînd, cu rochia sfîșiată, cu brațele în sus, cu gura strîmbată și cu ochii ei arzători ieșiți din orbite, cu sura de marmoră și ochii, de marmoră, ai *Durerii din Samotracia*; tipic de avea scris și ce văzuseră și oamenii, după aceea, prinziînd-o, că își săpase în piele cu un ac de cusut și cu cermeșă roșie pe antebrațul sting de la încheietură la cot cu majuscule: SĂ NU MOARĂ CHRIL!

De ceea ce nu văd, îmi amintesc sau îmi închipui; deși, ca să-ți aduci amînta, trebuie mai întîi să te fi mișcat în lumea de afară, să fi umblat într-o parte și alta, fiindcă abia după aceea, retrăgîndu-te în sinea ta, ai dreptul să spui, față de mișcarea trecută,

„mai amintesc... sau că, față de ea, acum nu mi-am est nimic. Altfel, nemîșcîndu-te nu mi mai rămîne decît să auzi cum s-au mișcat alții, să povestesc întîmplările lor, cărora nevăzîndu-le trebuie să le dai credit, cum le dai eroului unei cărți; și tocmai de aceea în capul meu de satir, cum spunea Chiril, realitatea cu închipuirea se amestecă. Dar oare, însăși imobilitatea mea nu refacă, fără să vrea, starea dintîi?... Pot să spun prin urmare că stăpînul întîmplărilor, (neparticipînd în niciun fel la ele și mie insumi neîntîmplîndu-mi-se nimic) sînt eu, trînd în afara aceluși desen ciudat ce alcătuiește un destin, încît fie și numai pentru ațta lucru, mă simt dator în schimb ascultînd ațtea și ațtea povești străine, să încerc să iau în spinare destinul ațor mei. Singura mea satisfacție e că povestind la a doua mină ceea ce la rîndul său a fost povestit, iar ordinea adevărată a întîmplărilor turburîndu-se prin jocul subiectivității, înțelesurile acestora trebuie să le recompun după înțelegerea mea, mult prea severă și cicălitoare, de altfel: realitatea cred că e singurul lucru pe care îl pot chinui, în afara chinului, pe care — în lipsa cuiva ce m-ar fi făcut să cunosc mecanica subtilă a iubirii și urii, plăcerea de a vedea în ochii celuilalt suferința, și nu oricare, suferința sfîșiată pricinuită de tine, și de nimeni altul, — îi interzic împotriva mea.

Voi presupune deci că Max se îmbolnăvise tocmai în ziua aceea, cînd îl așteptam pe Aurică, tipograful vecinului nostru, tutorele lui Chiril, să-i aducă acestuia hainele, după o zi interminabilă. Aurică nu venise, lipsise toată noaptea și îl așteptam pe galeria mea, cu nevasta lui, căruia Chiril îi spunea Nașa Primăvera, era chiar nasa lui, italiancă pri-păsită de mult la noi și cu Octavia, sora lui Chiril. Faptul că Max se îmbolnăvise nu avea nici o importanță, dar stăpînul lui, căpitanul Bunthe, era cel mai bun prieten al tipografului. I cunoșteam, venea des pe la noi și cînd Aurică era supărat, totuși știam că se dăde la el acasă în Gabroveni, „o fostă casă de toleranță” — spunea cu discreție el de italiană focoasă și castă Nașa Primăvera, abia și corpulentă, cu ochii ei netaie de porțelan, la 40 de ani, cum rămîni rotunde și pupine la față unele femei grase — „cred că Aurică și meo cunoștea adresa mai demult și trage acum la ea ca un cal năra-vir”. Ceva din vechea atmosferă, tot mai rămăse, prețindea italianca, iar căpitanul Bunthe care, după părerea ei, era un beliv și un strîicat, nu degeaba își găsește adăpost, acolo, între peretii repeștii ai casei, marmorăi ai depravării și desfrîului. Singurul om curat și ruginos din casa aceea — spunea Nașa Primăvera — care știa asta de la Aurică, el la rîndul său sfîșiat de la căpitanul Bunthe — era un băin frumos și retras, fost strungar, pensionat în urma unui accident, numit bibliotecar la Uzina Vulcan și care locuia deasupra lui Bunthe, într-o cameră imensă cu amorași de zăpălași și cu un balcon de fier forjat. Căpitanul susținea că fostul strungar citea o groază de broșuri, că îi dăduse și el o istorie a luptelor navale din primul război mondial, că înăuntru avea trei colivii cu canari și că, într-o seară, două fete de la

fabrică îl strigaseră, de jos, din stradă, chemîndu-l la plimbare, iar el, Ascense, Ascense îl chema, ieșise în balcon și de sus strigase, Bunthe prețindea că auzise clar: „Puterilor, mai puneți și voi mina pe-o carte”, iar căpitanul spunea că vorbele acestea, pornind din templul vechi al plăcerilor izgonite, erau, neîndoielnic, o revanșă de răsunet și un prilej de meditație asupra schimbărilor sociale. Nu era, tot un semn al acestei de-veniri, faptul că un loc altădată menit voluptății (tot ce știu în această privință, unde închipuirea mea se oprește, dezarmată, este țiganca bătrînă — paparudă cu sexul ascuns în fusta scurtă de papură vopsită, cu mamelele ei goale, tuciurii, uscate și supte, pe care într-o vară secețoasă, am chemat-o la noi în curte să joace, peste care Nașa Primăvera, gîfînd și scoțînd țetelele ei mici de femeie grasă, turnase o găleată de apă, și Chiril, după ea, încă una, pe care am pus-o să răsucescă pînă la refuz robinetul cîșmelii din grădina cu flori și pe care un minut întreg am streșit-o de pe galerie cu furtunul, Chiril de atunci începuse să spună tap și satir) — faptul că un loc menit altădată voluptății, devenise, în ce-i privește pe ei, doi, pe căpitanul Bunthe și pe tipograful, camarazi de front și de prizonierat și prieteni forțați în viața civilă prin amintirea trainică a suferinței, mai durabilă decît orice bucurie, un loc al plîngerii, un loc de spovedanie și de mărturisiri ale amărăciunilor? Îmi închipuam la început destul de ușor ochelarii lor de eschimosi, cumpărați sub cerul polar pe piine și țigări, ochelarii lor de nucă, făcînd din nuci aduse din sud, nu pentru miez, (păstrat de alții) ci pentru coaja spartă cu grijă în două, întepată în mijloc cu o sîrmă înroșită și care, de ger, de sudoarea prelinasă de pe frunte și de lăcrămări se-nțarea ca fierul. Mai tîrziu, după ce tipograful se apucase să îmi dezvăluie pătaniile lui, îmi înjghebasem și eu o pereche, de probă, într-o zi dinaintea paștilor, — Nașa Primăvera făcea cozonaci — ajutor de Chiril și de bunul Aurică, cu mina lui dibace de culegător de litere pe care soarta îl blestemase să fie mobilizat tocmai la serviciul cartografic al Statului Major al Diviziei. „Mă uitam pe harta proaspăt imprimată la cerul polar — spunea el — cum o fi la cerul polar? Și văzuse. Acolo se cunoșcuse și cu căpitanul Bunthe, din rasa centaurilor, descălecați, care fusese chiar căpitan de cavalerie și care mai umbla și acum crăcănat. Nu era o poreclă, cum ar fi putut foarte bine să i-o dea cineva, în glumă, lui, care, după război se angajase îngrîjiitor la parcul zoologic, el însuși ajungînd să-și spună pînă la urmă „căpitan peste maimuțe”. Cu ochelarii aceștia pe nas, care îi fuseseră de științele orbitoare ale ghețurilor din nordul îndepărtat, tipograful, slab, costeliv, cu fața lui blîndă și veșnic tinără de vegetarian și fostul centaur, mic, ager și chel cu un cap rotund, cu ochii roșietici de soim fără pleoape, discutas, în vizuina lor din Gabroveni, ceasuri întregi, așezați la masă, bînd vin negru cu miez de nucă sărată, chiar și pe căldurile ceie mai mari, în amintirea tempe-

raturilor joase. Erau, într-un fel, doi bancheri de anvergură care își începuseră cariera ca vîcsuitori de ghețe, stăpînînd același colț de stradă și care, din cînd în cînd, la adînci bătrîneți, între două mari lovături de bursă, se întîlnesc, pe furis, își pun șorțurile de piele în față, își scot de sub pat cutiile cu oglinzi și bățînd cu peria în banc, se invită, făcîndu-și unul altuia pantofii. „Am adus hainele băiatului”, îl anunțase tipograful pe Bunthe intrînd în odaia lui cu bococnea în mîna. „Să vad”, ceruse Bunthe, care știa. Tipograful desfăcu hirtia de ciment, căpitanul puse mîna, pipăi puloverul cărămiziu, cămașa albă, puțin îngălbenită de mucezeala beciului, izmenele lungi — nu purta, rămar-case Aurică, el însuși indiferent, vîzînd indiferența celuilalt, erau pentru iarnă. Atunci Bunthe văzu și bilețul, pachetul de *Naționale* neteze, cu urme de clei. Il luă, îl citi. „Ce-i asta, *Indestructibil*? se interesă mirat. „Așa a scris el, se sili să fie la fel de indiferent (nu-mi pot închipui ce-a mai spus atunci, sau ce gest a făcut atunci tipograful, tot ce știu e că, după aceea, ajungînd acasă și dîndu-mi și mie să citesc bilețul, spusese că acela era un cuvînt „făcut să fie tăiat în carton”). „A fost ultimul lui cuvînt?” In-trebă iarăși Bunthe. Să lași în urmă un cuvînt ca asta... Nu crezi că mai înainte înnebunise?”

Aurică a împachetat totul, încet, la loc. Pe urmă sosise și veterinarul parcului zoologic, prieten bun cu Bunthe. Era o excepție că Max, care suferea de o boală contagioasă și avea și tensiune, era îngrijit la căpitan acasă. „E singura mea rudă — îi spusese veterinarului, — creă că dacă aș fi avut un băiat, n-ar fi fost mai deștept.” Doctorul îl cercetă pe Max mîngîindu-l ușor, și la un moment dat, cînd acesta își petrecu brațele pe după gîtul doctorului, lipindu-și obrazul de obrazul celuilalt, nu mai există nici o deosebire. Veterinarul avea fața părăoasă, cu sprincene împrunate, zbrîrlite, stufoase, cu arcade proeminente.

— Spune doctore, ce-i lipsește familiei lui Max? îl întrebă vesel Bunthe, vîzînd scena aceasta.

Doctorul, cu Max în brațe, luă de pe masă prudent un pahar cu vin, bău, plecăci, se uită la pacient care îl privea trist, și explică:

— Domnilor... cum să vă spun... cînd te uiți înăuntru în odaia lor din parc, totul pare în regulă. Dumnealor, Max, tatăl, aici de față, stă întins pe patul lui de fier cu ochii în tavan, picior peste picior. Nevastă-sa, Gipsy, stă în colț — am observat tabloul acesta printr-o ferăstruică — stă ca o femeie îmbrumătată după mîlțuși și grel ani de căsnicie. Jack și John, copiii, se joacă *Die heilige Familie*. O familie clasică.

Tipograful asculta atent. Știa că e o lecție. — Și totuși, stăruind Bunthe, ce lipsește — el cunoștea răspunsul, dar îi plăcea să-l pună pe veterinar să repete.

— Rațiunea, spuse acesta, corect, întinzînd mult paharul într-o parte.

Max scînci și-l apucă și mai strîns pe doctor de gît, gata să-l verse paharul cu vin.

— Rațiunea, rațiunea, bombăni Bunthe. Spune, doctore, e-adevărat că ne tragem din maimuță?

— Structurile noastre fundamentale sînt primitive, domnii mei, răspunse plictisit veterinarul, ca și cum ar fi făcut o observație trasă dintr-o experiență evidentă pentru toată lumea.

În zori ieșiră tustrei afară la aer. Tipograful și căpitanul încă mai purtau pe nas ochelarii de nucă. Știam cum vedeai prin ei: era ca și cum nu tu i-ai fi purtat, ci toată existența s-ar fi uitat la tine printr-o mască, privindu-te țîntă numai pe tine prin întepăturile fine de ac, drepte și paralele ca niște raze.

Soarele abia răsărea. — Vezi ceva, Aurică? întrebă Bunthe, uitîndu-se în jur.

— Mai nimic, răspunse acesta, e prea devreme.

— Lipsește științea de gheață a extremului nord, murmură Bunthe ca pentru el.

Doi trecători îi văzură vorbind cu ochelarii aceia caraghoși pe față.

— Uite laăștia, parcă vin de la un bal mascat, observă tare unul dintre ei.

— Nu, le răspunse cu aceeași voce Bunthe, întorcînd prudent capul ca să-l prîndă în bătaia paralelă a întepăturilor. Sintem... sau am fost... sau vom fi... în sfîrșit, nu se știe... caraula de noapte. Ne ducem acasă. Sintem... foarte obosiți.

(fragment)

Gravură din secolul XIII

LUCEAFĂRUL

Revistă editată de
UNIUNEA SCRITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Ștefan Bănușescu
Redactori șefi adjuncți:
Cezar Baltag, Fănuș Neagu,
Gheorghe Tomozei
Secretar general de redacție:
M. Ungheanu

REDACTIA:

București, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon: 11.51.54; 12.16.10

ADMINISTRAȚIA:

Soseaua Kiseleff 10, tel. 18.33.99

ABONAMENTELE

3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la

COMBINATUL POLIGRAFIC „GASA SCINTEII”

Prezentarea grafică: Mircea Popescu

Paginător: Nicolae Ion.